

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tomáš Zimolka

**Institut kolektivního uznání jako institut mezinárodního práva
veřejného s důrazem na jeho historický vývoj**

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „*Institut kolektivního uznání jako institut mezinárodního práva veřejného s důrazem na jeho historický vývoj*“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. listopadu 2015

.....

Na tomto místě bych rád upřímně poděkoval vedoucímu této diplomové práce panu JUDr. Martinu Faixovi, Ph.D., MJI za jeho pomoc, trpělivost a cenné rady poskytnuté při tvorbě textu práce.

Poděkování patří také mé rodině a blízkým přátelům za jejich patřičnou podporu.

Obsah práce

Seznam použitých zkratk	- 5 -
Úvod	- 6 -
1 Institut kolektivního uznání z pohledu tradičního mezinárodního práva	- 9 -
1.1 Vestfálský systém mezinárodního práva	- 9 -
1.2 Institut mezinárodního uznání z pohledu pozitivistické teorie právní	- 12 -
1.3 Oppenheimova teorie normativní politiky	- 13 -
1.4 Analýza přístupu mezinárodního společenství k institutu kolektivního uznání v předmětném období – kolektivizace mezinárodního uznání	- 15 -
2 Institut kolektivního uznání a jeho místo v systému moderního mezinárodního práva	- 19 -
2.1 Konstitutivní a deklaratorní teorie uznání – tzv. Velká debata	- 19 -
2.2 Rozbor nárokovosti uznání států v moderním mezinárodním právu	- 22 -
2.3 Stimsonova doktrína – forma kolektivního (ne)uznání	- 24 -
3 Institut kolektivního uznání ve světle posledních událostí, predikce budoucího vývoje	- 27 -
3.1 Rozpad bývalé Jugoslávie a vznik nových států	- 27 -
3.1.1 Směrnice o zásadách uznávání nově vznikajících států ve východní Evropě a na území bývalého Sovětského svazu – pokus o kolektivizaci institutu uznání	- 28 -
3.1.2 Vznik Bosny a Hercegoviny a Federativní republiky Jugoslávie – případ posouzení aplikovatelnosti Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia-	30
-	-
3.2 Vznik samostatné Palestiny a jeho vliv na institut kolektivního uznání	- 31 -
3.2.1 Členství Palestiny v organizaci UNESCO	- 32 -
3.2.2 Prohlášení o jurisdikci MTS a posouzení jeho vlivu na státnost Palestiny ...	- 33 -
3.2.3 Palestina jako nečlenský pozorovatelský stát	- 34 -
3.3 Případ jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova	- 35 -
3.4 Koncepční změny v mezinárodním právu – členství v mezinárodních organizacích jako kolektivního uznání státnosti, externí účinky členství	- 38 -
Závěr	- 42 -
Seznam použitých zdrojů (bibliografie)	- 43 -
Shrnutí práce v českém jazyce	- 48 -
Abstract in English Language	- 49 -
Seznam klíčových slov v českém jazyce	- 50 -
Key words in English Language	- 51 -

Seznam použitých zkratek

OSN – Organizace spojených národů („*United Nations*“)

SN – Společnost národů („*League of Nations*“)

SDMS – Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti („*Permanent Court of International Justice*“)

MSD – Mezinárodní soudní dvůr („*International Court of Justice*“)

MTS – Mezinárodní trestní soud („*International Criminal Court*“)

KMP – Komise Organizace spojených národů pro mezinárodní právo („*International Law Commission*“)

USA – Spojené státy americké („*United States of America*“)

EU – Evropská unie („*European Union*“)

RE – Rada Evropy („*Council of Europe*“)

ES – Evropská Společenství („*European Community*“)

KBSE – Komise pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu („*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*“)

Úvod

Uznání nově vzniklého státu ostatními členy mezinárodního společenství má zcela nepochybný a zásadní význam z hlediska mezinárodní politiky. Ovšem pravidla mezinárodního práva veřejného, která se na vznik nových států aplikují, nebo spíše by se měla aplikovat, neposkytují ve všech ohledech zcela jasné odpovědi na otázky, které v souvislosti s praxí vzniku nových států a jejich uznáváním státy ostatními často vznikají. Problematika uznání států a zejména pak uznání kolektivního je považována za úsek mezinárodního práva, jež je nejbližše propojen s politikou. Zde má politika na utváření jeho norem největší vliv, s čímž také pravděpodobně souvisí i fakt, že vznik a uznání států historicky vždy byl a také stále je zdrojem největšího počtu mezinárodních konfliktů.

Majíc na paměti uvedené skutečnosti se tato diplomová práce zaměří na historický vývoj a na s ním spojené přeměny pravidel mezinárodního práva ve vztahu ke vzniku nových států a jejich přijímání do mezinárodního společenství. Z toho důvodu je také práce logicky strukturována do celkem tří kapitol, kdy první představí pohled tradičního, druhá pohled moderního a třetí se pokusí predikovat další možný vývoj mezinárodního práva veřejného v oblasti vzniku nových států a jejich uznání.

Záměrem autora je nabídnout komplexní pohled mezinárodní praxe i doktríny na institut kolektivního uznání a jeho vývoj v průběhu času. Proto se práce v rámci uvedených kapitol bude věnovat nejen jednotlivým významným teoriím mezinárodního uznání, tedy chronologicky teorii pozitivistické, konstitutivní a deklaratorní, ale zároveň i judikатурní činnosti mezinárodních soudů, zejména pak Mezinárodního soudního dvora a také přístupu některých států k uplatnění předmětného institutu.

Jako svůj cíl, si pak práce v první řadě stanoví zodpovědět výzkumnou otázku, *zda a když ano, tak jakým způsobem byl institut kolektivního uznání v moderním mezinárodním právu nahrazen, případně zda je možné přisuzovat některému institutu moderního mezinárodního práva podobné účinky, jako tomu bylo v případě kolektivního uznání*. V druhé řadě, potvrdit nebo vyvrátit hypotézu, *zda s ohledem na aktuální dění na mezinárodní scéně je možné uvažovat o nahrazení institutu kolektivního uznání, a to institutem přijetí státu do univerzální mezinárodní organizace*.

Jako výzkumnou metodu k dosažení stanovených cílů, si pak autor, jak již napovídá název a naznačené členění práce, zvolil metodu historické analýzy v kombinaci s predikcí následného vývoje s ohledem na postoje právní vědy a praxe k předmětné problematice. Jednodušeji řečeno, práce se pomocí historických faktů a aktuálních vodítek pokusí předpovědět, jakou cestou se bude mezinárodní právo v dané oblasti pravděpodobně vyvíjet. Uvedená kombinace výzkumných metod byla autorem pro práci zvolena proto, že se vzhledem ke stanovenému cíli, tj. k předpovědi určitého budoucího vývoje, jeví jako nejefektivnější a nejlepší, když při čtení jednotlivých částí práce tak jak jdou za sebou, jsou čtenáři postupně dávkovány střípky informací, které si v konečné fázi sám čtenář může spojit a vytvořit si jeden ucelený obraz.

Co se týče v práci použitých zdrojů je v první řadě třeba poukázat na fakt, že česká internacionalistka se problematice mezinárodního uznání věnuje pouze okrajově.¹ Tato skutečnost se pak zejména s ohledem na historický vznik Československa (tzv. První republiky) jeví jako dosti smutnou, když bez v mezinárodním právu silně zakořeněného institutu mezinárodního uznání, v případě První republiky stran tzv. států Dohody, by pravděpodobně Československo nikdy nevzniklo. Také z toho důvodu se autor rozhodnul pro dané téma, a to i přes to, že s ohledem na zmíněnou ignoranci české odborné literatury k tomuto tématu, jsou zdrojem této práce téměř výhradně zahraniční odborné publikace.

Ze všech použitých publikací, článků a dalších zdrojů, si s ohledem na jejich zcela zásadní přínos v rámci výzkumu této oblasti mezinárodního práva, zaslouží zvláštní zmínku publikace *Recognition in International Law* (v českém překladu: *Uznání v mezinárodním právu*)², jejímž autorem je profesor univerzity v Cambridge Sir Hersch Lauterpacht, jedna z nejvýznamnějších osobností světové internacionalistiky. Dále si také autor dovolí, nikoliv však až na druhém místě, zmínit publikaci s názvem *The Creation of States in International Law* (v českém překladu: *Vznik států v mezinárodním právu*)³, jejímž autorem je profesor univerzity v Cambridge pan James Crawford, pravděpodobně největší světový odborník na problematiku států jako subjektů mezinárodního práva.

---

¹ Např.: BUREŠ, Pavel, SVACEK, Ondřej, FAIX, Martin. *Vznik a uznání státu: Aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 1. vydání, 2013. 143 s.

² LAUTERPACHT, Hersch, Sir. *Recognition in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 1947. 436 s.

³ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2. vydání, 2006. 870 s.

Velký dík za přínos této práci patří také Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, zejména katedře Mezinárodního a Evropského práva, kdy v rámci projektu IGA, bylo autorovi poskytnuto stipendium na studijní cestu do Den Haagu (Nizozemské království), do knihovny Spojených národů v Paláci míru, kde měl autor možnost seznámit se s nepřehledným množstvím zdrojů, bez kterých by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

1 Institut kolektivního uznání z pohledu tradičního mezinárodního práva

Cuius tempora eius ius, tedy v českém překladu *každá doba má své právo*, je citát, který nejlépe vystihuje první kapitolu této diplomové práce. Na následujících několika stranách se autor zaměří na historický rozbor pohledu mezinárodního práva veřejného na vznik států a jejich začleňování do mezinárodního společenství. Důraz bude samozřejmě kladen na uznání kolektivní. Zcela jej ovšem oddělit od ostatních, s ním souvisejících institutů mezinárodního práva veřejného, není dost dobře možné. Z toho důvodu si autor v této kapitole dovolí být ve výkladu o něco obecnější.

V obecné rovině je za období tradičního mezinárodního práva považováno období, jež je zarámováno rokem 1648 (tedy vestfálským mírem - potažmo tzv. vestfálským mírovým systémem) na straně jedné, a na straně druhé polovinou dvacátého století.⁴ Není možné určit naprosto přesné datum, kdy se tradiční mezinárodní právo mění na moderní, jde spíše o kontinuální změny. Pokud bychom však měli určit některé milníky, kdy už můžeme jednoznačně hovořit o mezinárodním právu moderním, pak bychom zcela jistě museli označit rok 1928 (*Pařížský pakt a sním spojený vznik Společnosti národů*)⁵ a rok 1945 (*Charta OSN a s ní spojený vznik OSN*).⁶ Uvedené mezníky považujeme pro účely této práce za přerod tradičního mezinárodního práva na moderní.

1.1 Vestfálský systém mezinárodního práva

Vestfálský mír byl uzavřen dne 24. října 1648 mezi Svatou říší římskou, Španělskem, Francií, zástupci spojených nizozemských provincií a Švédskem.⁷ Ve své podstatě se jednalo o soubor dvou mezinárodních smluv, tj. *Münsterské* a *Osnabrünské*,⁸ jež znamenaly konec třicetileté a osmdesátileté války. Pro tuto práci nejsou až tak podstatné důvody ani historické fakty spojené s uzavřením míru, co však podstatné je, je systém, který byl jeho uzavřením v

---

⁴ Z takového rozdělení vychází například DAVID, Vladislav, BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SLADKÝ, Petr, SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Olomouc: Leges, 2. aktualizované a přepracované vydání, 2011, s. 63 - 66.

⁵ Pařížský pakt ze dne 27. srpna 1928, Paříž.

⁶ Charta Organizace Spojených Národů ze dne 26. června 1945, San Francisco.

⁷ HRBEK, Jirí. Vestfálský mír v zrcadle dobové české historiografie. In POLEHLA, Petr (ed). *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru: sborník z konference k 360. výročí uzavření vestfálského míru*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2008, s. 201 – 221.

⁸ Město Münster leží v dnešním Severním Porýní-Vestfálsku. Proto také zde uzavřený mír nazýváme Vestfálský.

tehdejší Evropě sedmnáctého století nastolen. Tento také proto někdy nazýváme jako Vestfálský systém mezinárodního práva.

Důsledkem uzavření Vestfálského míru bylo totiž doposud nevídané - zkonsolidování států existujících, uznání a vznik států nových, to vše na úkor jakéhosi imperátora v podobě Svaté říše římské. Uvedené skutečnosti je pak nutné z dnešního pohledu považovat za zcela zásadní, a to nejen proto, že se jednalo o první projevy mezinárodněprávních zásad, konkrétně například zásady, že lidská komunita překračuje hranice států (*civitas gentium maxima*)⁹, ale zejména proto, že Vestfálský mírový systém byl vytvořen konferencí států, tj. jakousi obdobou dnešních mezinárodních organizací, prostřednictvím jejichž rozhodnutí byly takto kolektivně uznány jak státy již existující, tak státy, které měly teprve nově vzniknout.¹⁰ Aby státy spolu takto zasedly k jednomu stolu a společně „odsouhlasily“ vznik států nových, byl do té doby skutečně jev nevídaný.

S utvořením uvedeného systému jsou pak spojeny i nové způsoby vzniku států. Poprvé například vznikají státy, jež jsou spojením (unií) dvou nebo více menších států nebo provincií, spojující se z důvodů ekonomických, obranných a podobně. Opět, do té doby jev nevídaný. Unie totiž spíše vznikaly mezi panovnickými rody a nikoliv mezi jednotlivými státními celky. Tedy doposud unie znamenala pouze uskupení několika samostatných států pod jednou panovnickou hlavou a nikoliv jeden stát jednotně vystupující navenek jako suverén.

Nutno říci, že tento postup fungoval i naopak, tedy že vládce může vytvořit nový stát, a to jeho oddělením od státu existujícího tak, že panovník nový stát vybavil vlastní správou a státní mocí zcela nezávislou na státu mateřském. Jak uvádí profesor Pufendorf: „*Král může některou ze svých provincií prohlásit za samostatné království tak, že jí zcela oddělí od zbytku národa a vybaví ji samostatnou administrativou, která není na žádné jiné závislá.*“¹¹

Dále se mohl také utvořit nový stát, a to oddělením od státu mateřského revolučním způsobem. Tak tomu bylo například v případě vzniku Portugalska (1640 – 1648) a Nizozemska (1559 – 1648), kdy se oba tyto státy odtrhly od mateřského Španělska, a to na

---

⁹ SCHOENBAUM, Thomas J. *International Relations: The Path Not Taken*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 2004, s. 64.

¹⁰ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2. vydání, 2006, s. 7.

¹¹ HIGGINS, Rosalyn. *Problems & Process: International Law and How We Use It*. Oxford: Clarendon Press, 1. vydání, 1994, s. 14.

základě uznání jak ze strany samotného Španělska, tak ze strany Vestfálské mírové konference.¹² Zde se musím znovu opakovat, jev do té doby nevidaný.

Pro účely této práce je také zvlášť podstatné zmínit fakt, jež je spojen se vznikem Nizozemské spolkové republiky. Můžeme totiž v podstatě poprvé v historii hovořit o vzniku státu prostřednictvím institutu uznání.¹³ Nizozemí totiž sice nejdřív jednostranně vyhlásilo nezávislost v roce 1581, jenže až do dne 30 ledna 1648, kdy jej Španělsko v mírové smlouvě uznalo, nebylo s ním jednáno jako s plnoprávným státem. Španělský v rámci mírové smlouvy deklaroval následující: „*Král deklaruje, že Lordové Nizozemských států jsou svobodní a suverénní, přičemž tímto nad nimi Král ztrácí veškerou moc.*“¹⁴ Právními účinky mírové smlouvy, resp. právními účinky uvedeného prohlášení, se Nizozemská spolková republika stává samostatným státem.

K jednotlivým, shora popsaným událostem, však nedošlo jen tak samo od sebe. Mateřský stát mohl vznik státu menšího odštěpením řekněme nedovolit. To však bylo spojeno s další jakousi mezinárodní povinností obdobnou těm dnešním, a to v případě nebezpečí svému dceřinému státu přispěchat na pomoc. Takto tomu bylo například v případě odtržení Švýcarska od Svaté říše římské, když Svatá říše římská v případě konfliktu Švýcarsku nikdy vojensky nepomohla, přičemž takto pak Švýcarsko figurovalo jako *de facto* samostatný stát i před uzavřením Vestfálského míru.¹⁵ Jeho prostřednictvím se pak stalo státem řekněme i *de iure*, když bylo uznáno ze strany německých států a následně i Svaté říše římské. Uznáním na poli mezinárodní konference tedy vzniká plně suverénní stát, který se až od tohoto okamžiku stává plnohodnotným subjektem mezinárodního práva.

Shrme-li si tedy výše uvedené, zjistíme, že Vestfálský mír, uzavřený na prvním velkém mírovém kongresu, vytvořil systém mezinárodního práva, který se s drobnými změnami uplatňoval až do poloviny dvacátého století, a zároveň položil základy mezinárodního práva, na nichž stojí dodnes. Pro tuto práci je důležitá zejména ta skutečnost, že v rámci vestfálského mírového systému můžeme poprvé hovořit o institutu uznání, který do té doby neměl žádného významu. Co je však také dlužno říci, tento systém vnesl do

---

¹² NĚMEC, Václav, GERNEŠOVÁ, Hana. *Revoluce v Nizozemí* [online]. Dějepis.com, 24. srpna 2015 [cit. 25. Října 2015]. Dostupné na: < <http://www.dejepis.com/ucebnice/revoluce-v-nizozemi/> >

¹³ FROWEIN, Jochen A. Recognition. In *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 656 – 663 (R-T).

¹⁴ Mírová smlouva mezi Nizozemím a Španělskem, podepsaná dne 30. ledna 1648, která nabyla právní moci dne 25. května 1648.

¹⁵ RAPP, Francis. *Svatá říše římská národa německého: Od Oty Velikého po Karla V.* Litomyšl: Paseka, 1. vydání, 2007. 316 s.

procesu vznikání nových států a jejich existence v rámci mezinárodního společenství tak zásadní právní i praktické problémy, že ani pozdější mezinárodněprávní školy, ani my dnes nedokážeme na všechny najít uspokojivá řešení.

1.2 Institut mezinárodního uznání z pohledu pozitivistické teorie právní

Pozitivistická teorie, jako jeden ze základních pohledů na právo obecně, samozřejmě promlouvá i do teorie vzniku států a jejich uznání. V této podkapitole tedy není rozebíráno další, v rámci tradičního mezinárodního práva, historicky oddělitelné období, nýbrž spíše názorový pohled na mezinárodní právo a jeho normy. V rámci studia institutu uznání je však nutné pozitivistický pohled rozebrat, když vliv tohoto názorového proudu dosti zásadně ovlivnil a pravidla mezinárodního práva.

Dle pozitivistické teorie je vznik státu jako subjektu mezinárodního práva a jeho následná existence navázána na souhlas států ostatních - v podstatě můžeme říct na určitou formu kolektivního mezinárodního uznání.¹⁶ Právní pozitivisté tvrdí, že vznikne-li nový stát, vzniknou tím i již existujícím státům určité právní povinnosti. To se však nemůže stát jen tak, bez jejich souhlasu. Suverénnímu subjektu mezinárodního práva totiž nelze bez dalšího zakládat povinnosti, aniž by s tím dopředu výslovně souhlasil.¹⁷ Je tedy nutné, aby prostřednictvím uznání se vznikem těchto povinností výslovně souhlasil. Jednoduše řečeno, pozitivistická teorie vyžaduje, aby byl dán buď souhlas se vznikem nového státu, nebo alespoň s tím, že se tento stát stane subjektem mezinárodního práva. S ohledem na tento požadavek, řadíme teorii právního pozitivismu mezi tzv. teorie konstitutivní, tedy teorie, pro něž souhlas či uznání stran jiných států, zakládá (konstituuje) státy nově vznikající, přičemž bez tohoto uznání nemohou dost dobře jako subjekt mezinárodního práva existovat.¹⁸

Shora popsanou premisu právního pozitivismu, tedy že vznik státu vyžaduje souhlas ostatních, lze však považovat za dosti problematickou. Tuto problematičnost nejlépe vystihuje Dioniso Anzilotti ve své učebnici mezinárodního práva, kde uvádí: „*Zásadní problém teorie souvisí zejména s povinnostmi nového státu. Existující státy jsou totiž oprávněny souhlasit*

---

¹⁶ KINGSBURY, Benedict. Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law. In *The European Journal of International Law*, 2002, roč. 13, č. 2, s. 401 – 436.

¹⁷ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2.vydání, 2006, s. 9.

¹⁸ LAUTERPACHT, Hersch, Sir. *Recognition in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 1947, s 135.

s povinnostmi svými a tím i stanovit povinnosti nově vznikajícího státu. Stát nově vznikající však takové oprávnění nemá.“¹⁹ To, že jeden subjektů mezinárodního práva souhlasit musí (existující stát) a druhý ne (stát nově vznikající), přináší do mezinárodního společenství nežádoucí a ničím neopodstatněnou nerovnost mezi jeho jednotlivými členy. Taková nerovnost mezi stejnými subjekty mezinárodního práva pak navíc, jak se i v historii několikrát ukázalo, vytváří podhoubí pro vznik budoucích problémů. Tyto jsou pravděpodobně způsobeny zejména tím, že vztahy mezi státy fungují buďto na základě smluvním nebo obyčejovém. Jenže každá smlouva vyžaduje projev souhlasu obou smluvních stran s jejím obsahem.²⁰ To stejné pak *de facto* vyžaduje i mezinárodní obyčej, když jednou z jeho složek je přesvědčení subjektů o právní jeho právní závaznosti (*opinio juris*). Toto přesvědčení se však týká všech jeho adresátů. Tedy nikoliv pouze států vznikajících, ale i států existujících.²¹

V případě pozitivistického pohledu však o oboustrannosti či oboustranné závaznosti mluvit nelze. Jedna ze stran totiž oplývá oprávněním resp. povinností, kterým druhá neoplývá. Pravděpodobně i z toho důvodu státy i přes to, že běžně prosazovaly pozitivistickou teorii a jednaly v souladu s ní, někdy ve skutečnosti jednaly i s neuznanými národy s jakousi formou vlády *de facto* jako se státy.

1.3 Oppenheimova teorie normativní politiky

V průběhu času se začala objevovat kritika pozitivistického přístupu doktríny a mezinárodního společenství ke vzniku nových států, když tento přístup vytváří jakési vakuum mezi právem a morálkou (resp. spravedlností).²² Právě tento zásadní nedostatek pozitivistického přístupu vedl na přelomu devatenáctého a dvacátého století profesora Lassu Oppenheima k vytvoření teorie, která i přesto, že jde stále o teorii pozitivistickou, klade při vzniku státu důraz nejen na jeho uznání, ale například i na mezinárodní politické vztahy. Tuto teorii nazýváme teorií normativní politiky (*z anglického „Normative Politics“*).²³

---

¹⁹ ANZILOTTI, Dionisio. *Corso di Diritto Internazionale*. Roma: CEDAM, 4. vydání, 1995, s. 458.

²⁰ BROWNLIE, Ian. *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 8. vydání, 2012. 888 s.

²¹ EVANS, Malcolm. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 4. vydání, 2014. 952 s.

²² LAUTERPACHT, Hersch, Sir. *Recognition in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 1947, s. 158.

²³ KINGSBURY, Benedict. Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law. In *The European Journal of International Law*, 2002, roč. 13, č. 2, s. 401 – 436.

Oppenheimova teorie normativní politiky se zakládá na tom, že se mezinárodní právo skládá ze tří esenciálních prvků:

(a) Pro existenci mezinárodního práva je nutná existence mezinárodního společenství. Ovšem ne jen společenství ve smyslu většího množství samostatných států, ale společenství v pravém slova smyslu. Tedy takové, které on sám nazývá rodinou národů („*family of nations*“), a které je schopné efektivně a rozumně vytvářet normy mezinárodního práva a jimi se pak řídit.²⁴ Takové společenství pak dle něj vzniká pouze mezi státy, které se navzájem mezi sebou kolektivně uznají, a to proto, že mezi státy, které se vzájemně neuznají, mezinárodní právo nemůže efektivně fungovat. Existence uznání je tedy dle jeho pohledu jednoznačně nutné pro existenci mezinárodního společenství, potažmo vůbec pro existenci mezinárodního práva.

(b.) Dále Oppenheim uvádí, že pro funkčnost mezinárodního práva je nezbytná rovnováha sil mezi subjekty.²⁵ Rovnováha sil má pak značný význam při vzniku nových států, a jejich následném uznání. I malým a méně ekonomicky, vojensky, politicky apod. významným státům garantuje určitou míru rovnosti ve vztahu ke státům významnějším. Rovnováha sil vyžaduje dle Oppenheima značnou politickou spolupráci a dosahování všeobecně přijatelných kompromisů. Důraz na politickou přijatelnost při vzniku norem mezinárodního práva a s ním spojený důraz na politickou přijatelnost uznání státu státem jiným, můžeme v rámci pozitivistické teorie označit jako jev zcela ojedinělý.

(c.) Posledním prvkem Oppenheimovi teorie je závazek státu dodržovat normy mezinárodního práva.²⁶ Zde je pak nutné rozlišovat mezi státem a jeho reprezentantem. Oppenheim tvrdí, že pokud v rámci rodiny národů existuje obecný konsensus o závaznosti určité právní normy, nastávají její účinky i tehdy, kdy s nimi reprezentant zastupující daný stát nesouhlasí. Tedy například u parlamentní republiky by nastaly právní účinky dané normy i tehdy, když by s tím nesouhlasil její parlament. Normy mezinárodního práva totiž zavazují stát, a nikoliv jeho představitele. Představitele daného státu má pak k podřízení se dané normě

---

²⁴ KINGSBURY, Benedict. Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law. In *The European Journal of International Law*, 2002, roč. 13, č. 2, s. 401 – 436.

²⁵ KINGSBURY, Benedict. Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law. In *The European Journal of International Law*, 2002, roč. 13, č. 2, s. 401 – 436.

²⁶ OPPENHEIM, Lassa. *International Law: a Treatise*. New Jersey: The Lawbook Exchange, 2005, 3. vydání, s. 417.

donutit tlak ze strany ostatních členů rodiny národů.²⁷ Můžeme tedy zjednodušeně říci, že tento prvek vnáší i do teorie, jež řadíme mezi teorie pozitivistické, morální rozměr.

Dle Oppenheima totiž povinnosti státům vznikají pouze na základě obecného či vzájemného konsensu, a až na základě něj se pro ně stávají závaznými.²⁸ To se pak týká i vzniku a uznání států, když vznikem nového státu jako subjektu mezinárodního práva, vznikají povinnosti státům existujícím, přičemž tyto státy s uvedenými povinnostmi musí prostřednictvím uznání souhlasit. Tedy zjednodušeně řečeno, nejen normy mezinárodního práva, ale i samotné jeho subjekty mohou vznikat a existovat pouze na základě obecného konsensu vyjádřeného prostřednictvím uznání.

Shrneme-li tedy výše uvedená kritéria a tvrzení Oppenheima, zjistíme, že Oppenheimův pohled nebyl tradičně pozitivistický. Jak je vidno, Oppenheim totiž striktně neodděluje právo od morálky a politiky. Naopak lze z jeho teorie vyčíst, že jde o jevy, které jsou od vzniku států a jejich uznání, zcela neoddělitelné.²⁹ Z tohoto pohledu můžeme o Oppenheimově teorii normativní politiky hovořit jako o jakémsi prvním náznaku změn, které se teprve měly udát po přerodu mezinárodního práva z tradičního na moderní. O tom ale podrobně až v následující kapitole.

1.4 Analýza přístupu mezinárodního společenství k institutu kolektivního uznání v předmětném období – kolektivizace mezinárodního uznání

V předchozích podkapitolách byly zmíněny vybrané teoretické přístupy k institutu kolektivního uznání v předmětném období. Nyní si analyzujeme konkrétní prvky přístupu mezinárodního společenství ke vzniku a kolektivnímu uznání států v období tradičního mezinárodního práva, jež jsou ve své podstatě projevy vlivu pozitivistického pohledu na mezinárodní právo. Jednotlivé prvky jsou uvedeny níže v tezích, jež jsou označeny písmeny (a) až (d), přičemž tak tvoří jakousi kostru pravidel tradičního mezinárodního práva, která se

---

²⁷ OPPENHEIM, Lassa. *International Law: a Treatise*. New Jersey: The Lawbook Exchange, 2005, 3. vydání, s. 420.

²⁸ KINGSBURY, Benedict. Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law. In *The European Journal of International Law*, 2002, roč. 13, č. 2, s. 401 – 436.

²⁹ OPPENHEIM, Lassa. *International Law: a Treatise*. New Jersey: The Lawbook Exchange, 2005, 3. vydání, s. 421.

váží ke vzniku států a jejich začleněním do mezinárodního společenství.³⁰ Jedná se o následující:

(a) (Tradiční) mezinárodní právo je právem, jež se uplatňuje pouze mezi civilizovanými národy. Například britští státní představitelé mluvili o mezinárodním právu jako o „*právu, které bylo vytvořeno a nyní je dodržováno na základě všeobecného souhlasu křesťanských národů*“.³¹ Za členy tohoto společenství, jehož právo bylo nazýváno právem mezinárodním, byly tedy v první řadě považovány evropské státy, které se na jeho vývoji podílely již od patnáctého století, a dále státy, které toto právo přímo a výslovně přijaly za své – například USA či Turecko.³²

(b) Státy samy o sobě nejsou členem mezinárodního společenství. Právě kolektivní uznání, a to jak výslovné, tak konkludentní, z nich činí členy mezinárodního společenství a zavazuje je dodržovat pravidla mezinárodního práva.³³ Státy, které takto nebyly prostřednictvím uznání začleněny mezi ostatní „civilizované národy“, nebyly ani povinny dodržovat pravidla mezinárodního práva, a ani „civilizované státy“ nebyly povinny dodržovat tato pravidla vůči nim. Tak tomu bylo například ve vztahu ke státům Africkým nebo k Číně.³⁴

(c) Pouze státy, nebo spíše uznané entity, se mohou považovat za subjekty mezinárodního práva, když právě pouze tyto, jak bylo již opakovaně zmíněno v předešlých tezích, jsou vázány a zároveň chráněny jeho normami. Z uvedeného také vyplývá, že jedinci, nebo i skupiny jedinců, se nemohou nikdy stát subjektem mezinárodního práva, a tedy nemohou jim z něj vyplývat práva a povinnosti. Pouze státy tedy mají tu exkluzivní vlastnost, a to vlastnost nabytí mezinárodněprávní subjektivity. To uvádí například i Oppenheim: „*Státy, a ne lidská individua, ale pouze a jedině státy, jsou subjekty mezinárodního práva.*“³⁵

(d) Mezinárodní společenství v předmětném období chápe mezinárodní právo jako právo, jehož závaznost spočívá právě ve snaze entity, která aspiruje být státem, být ostatními

---

³⁰ OPPENHEIM, Lassa, JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur. *Oppenheim's International Law: Peace*. London: Longman, 9. Vydání, 1992, s. 526.

³¹ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2. vydání, 2006, s. 33.

³² OPPENHEIM, Lassa, JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur. *Oppenheim's International Law: Peace*. London: Longman, 9. Vydání, 1992, s. 795.

³³ OPPENHEIM, Lassa, JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur. *Oppenheim's International Law: Peace*. London: Longman, 9. Vydání, 1992, s. 797.

³⁴ OPPENHEIM, Lassa, JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur. *Oppenheim's International Law: Peace*. London: Longman, 9. Vydání, 1992, s. 797.

³⁵ OPPENHEIM, Lassa, JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur. *Oppenheim's International Law: Peace*. London: Longman, 9. Vydání, 1992, s. 798.

státy uznána a mezi ně přijata. Mezinárodní právo totiž neříká, že stát nevznikne, dokud není uznán. Ovšem takový neuznaný stát vůbec nebere v potaz – nepřipouští jeho existenci.³⁶ A právě tato skutečnost je motivací pro státy již existující stát nově vznikající uznat. Bez jejich uznání totiž nikdy nebude subjektem mezinárodního práva, nebude tedy zároveň možné s ním do té doby obchodovat, uzavírat spojenectví a v neposlední řadě nebude proti jeho možným výpadům žádná ochrana prostřednictvím závazných norem mezinárodního práva. Za tímto účelem byly také vytvářeny jednotlivé mezinárodní konference, které měly za úkol v podstatě odsouhlasit vznik nových států, a to kolektivně prostřednictvím uznání.

Ve vztahu ke vzniku států a jejich začlenění do mezinárodního společenství mělo tedy tradiční mezinárodní právo značně konferenční charakter, což přispělo i ke kolektivizaci institutu mezinárodního uznání. Jako příklady kolektivizace institutu lze uvést vznik samostatných jihoamerických států³⁷, vznik Belgie spojený s jejím uznáním na Londýnské konferenci³⁸, dále také například vznik Řeckého království³⁹, Itálie⁴⁰ nebo Albánie⁴¹, když pro jejich uznání byla použita obdobná kritéria, jež byla zvolena právě zmíněnou Londýnskou konferencí v případě uznání Belgie.⁴² Případ vzniku a uznání Belgie Londýnskou konferencí si tedy v rámci studia institutu kolektivního uznání zaslouží zvláštní pozornost.

Londýnská konference byla zvolena jako diplomatická metoda řešení odtržení a vyhlášení nezávislosti Belgie na Spojeném nizozemském království. Z důvodu bezpečnosti a zachování rovnováhy sil v Evropě se v Londýně sešli zástupci tehdejších pěti mocností – Francie, Velké Británie, Rakouska, Pruska a Ruska, aby kolektivně odsouhlasili vznik Belgie jako samostatného státu.⁴³ K tomu posléze dochází v lednu roku 1831, kdy byly prostřednictvím dvou protokolů stanoveny podmínky nezávislosti a budoucí existence

---

³⁶ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2.vydání, 2006, s. 58.

³⁷ FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 38 - 49.

³⁸ FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 50 - 54.

³⁹ FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. New York: Oxford University Press, 2010, s.54 - 68.

⁴⁰ FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 85 - 91.

⁴¹ ELSIE, Robert. *The declaration of independence, 1912* [online]. Albanianhistory.net, 24. srpna 2015 [cit. 15. listopadu 2015]. Dostupné na: < http://www.albanianhistory.net/texts20_1/AH1912_1.html>

⁴² BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej, FAIX, Martin. *Vznik a uznání státu: Aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 1. vydání, 2013, s. 17.

⁴³ FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 53.

samostatného státu Belgie.⁴⁴ Až od tohoto okamžiku je tedy možné považovat Belgii za samostatný stát ve smyslu mezinárodního práva, kdy prvek kolektivního mezinárodního uznání figuruje jako prvek konstituující státnost.

Z výše uvedených poznatků lze tedy, co se týče role institutu kolektivního uznání v rámci tradičního mezinárodního práva, učinit následující závěry. Za prvé, tradiční mezinárodní právo hledí na uznání ve vztahu ke vzniku státu jako na prvek konstitutivní. Uznání chápe jako podmínku *sine qua non* státnosti. Za druhé, v předmětném období dochází ke značné kolektivizaci institutu uznání. V období tradičního mezinárodního práva bylo v podstatě pravidlem, za účelem odsouhlasení vzniku a existence nového státu, svolat mezinárodní konferenci nebo kongres. Až výstupy z těchto mezistátních politických jednání potvrdily či vyvrátily vznik státu. Tradiční mezinárodní právo tedy institutu kolektivního uznání propůjčuje státoporné právní účinky.

---

⁴⁴ Protokol Londýnské konference č. 11 z 20. ledna 1831, Protokol Londýnské konference č. 12 z 27. ledna 1831.

2 Institut kolektivního uznání a jeho místo v systému moderního mezinárodního práva

Z pohledu kolektivního uznání je přeměna tradičního mezinárodního práva na moderní, výrazným oslabením jeho právní síly. V moderním mezinárodním právu převažující deklaratorní pohled totiž uznání chápe jako akt státu, který je výrazem jeho suverenity, ovšem který na vznik a existenci jiného státu nemá žádný vliv. Vznik a existence státu závisí na naplnění určitých státo tvorných kritérií a nikoliv tedy na uznání ze strany států již existujících, učiněném ať už kolektivně či jednostranně. Druhá kapitola této práce tedy detailně rozebere pohled moderního mezinárodního práva na institut kolektivního uznání a zároveň instituty s ním bezprostředně souvisejícími.

2.1 Konstitutivní a deklaratorní teorie uznání – tzv. Velká debata

Zásadní právní otázkou celé teorie mezinárodního práva je i v období moderního mezinárodního práva otázka, jaké jsou právní důsledky uznání nově vznikajících entit existujícími státy. Důkazem zásadnosti této právní otázky budiž také skutečnost, že spor samotný, má v anglosaské literatuře název „*The Great Debate*“, tj. „*Velká debata*“.⁴⁵ V této podkapitole se tedy práce bude věnovat dvěma teoretickým proudům, nejprve konstitutivní a následně deklaratorní teorii uznání, které jsou právě znázorněním shora uvedeného právně-teoretického sporu.

Stran konstitutivní teorie je nutné v první řadě zmínit, že mnozí autoři zaměřují konstitutivní teorii s teorií právního pozitivismu.⁴⁶ Je pravdou, že obě teorie vidí v institutu uznání neodmyslitelnou podmínku pro vznik a existenci států, ovšem zcela zaměřovat není správné, neboť zcela totožné rozhodně nejsou. V nutnosti uznat nově vznikající stát státy již existujícími totiž každá z teorií spatřuje naprosto odlišné důvody. Jak bylo již uvedeno výše, pozitivisté nutnost uznat nově vznikající subjekt mezinárodního práva vyvozují ze skutečnosti, že jeho vznikem již existujícím subjektům vznikají povinnosti. Jde tedy o jakousi formu ochrany existujících států a jejich územní a politické celistvosti.

---

⁴⁵ TALMON, Stephan. Constitutive vs Declarative theory: Tertium non datur? In *The British Year book of International Law*, 2005, roč. 75, s. 101 – 181.

⁴⁶ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2. vydání, 2006, s. 70.

Konstitutivní teorie však spíše než na existující státy, klade důraz na funkčnost právního systému, tj. funkčnost mezinárodního práva. Jak například uvádí Sir Hersch Lauterpacht: „*V rámci jakéhokoliv právního systému, mezinárodního práva nevyjímaje, musí existovat orgán, který je schopen objektivně a závazně určit, kdo jsou subjekty tohoto systému. S ohledem na skutečnost, že v mezinárodním právu tímto orgánem nemůže být nikdo jiný než státy samotné, které at' už jednají kolektivně nebo individuálně, závazně určí, kdo je subjektem mezinárodního práva.*“⁴⁷ Konstitutivní teorie tedy, na rozdíl od teorie pozitivistické, spíše než existující státy, chrání funkčnost systému mezinárodního práva.

Co je však nutné podotknout, že uvedený Lauterpachtův argument není v rámci mezinárodního práva všeobecně aplikovatelný. Tím, že státy uznáním sledují vlastní zájmy, v drtivé většině případů se stane, že se na uznání daného státu neshodnou, přičemž není možné v rámci rovnosti subjektů mezinárodního práva rozhodnout, či uznání nebo neuznání by mělo být považováno za závazné.⁴⁸ Tento systém pak v konečném důsledku spíše vytváří problémy, než že by je řešil, přičemž tak by se mezinárodní právo rozhodně chovat nemělo. Naopak, mezinárodní právo má být prostředkem smírného řešení sporů, a nikoliv úrodným podhoubím jejich vzniku.

Někdo by k tomu mohl namítat, že závazné určení subjektů mezinárodního práva je natolik podstatnou záležitostí, že by měla existovat výjimka, a že by tedy měla pro jejich závazné určení existovat aplikovatelná metoda. Ovšem jak bylo řečeno, státy se v drtivé většině na uznání určitého státu neshodnou, přičemž není žádný důvod, proč by měly být státy zavázány uznat nebo naopak neuznat nově vznikající entitu. Znamenalo snad, když Belize nebylo uznáno Guatemalou, Makedonií a Řeckem nebo kdy Lichtenštejnsko nebylo uznáno Československem a jeho právními nástupci, že se tyto entity nestaly státy, a že neoplývaly žádnými právy a povinnostmi?⁴⁹

Další nedokonalostí konstitutivní teorie je její částečný nesoulad s praktickou stránkou věci. Je-li totiž uznání státu ze zásady závazné a konečné, není zároveň možné, aby bylo takové uznání považováno za nelegální či neplatné. A i přes to zná mezinárodní praxe některé případy, kdy byl akt uznání považován za nulitní. Jde o případy uznání, které

---

⁴⁷ LAUTERPACHT, Hersch, Sir. *Recognition in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 1947, s 170.

⁴⁸ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2.vydání, 2006, s. 75.

⁴⁹ CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2.vydání, 2006, s. 79.

považujeme za neoprávněný zásah do samostatnosti a územní celistvosti již existujícího státu. Tedy případy, kdy se z existujícího státu neoprávněně vyčlení entita, která je poté uznána státem nebo státy jinými. Takové uznání je však v rozporu s mezinárodním právem. Z dnešního pohledu takové uznání dokonce znamená zásadní zásah do územní celistvosti státu, a tedy porušení Článku 2 odstavce 7 Charty Organizace spojených národů.⁵⁰ Shrňeme-li tedy výše uvedené, rozpornost konstitutivní teorie s praxí vzniku států spočívá zejména v tom, že není pravdou, že každé uznání státu státy existujícími je možné považovat za definitivní a závazné. Závěry konstitutivní teorie jsou v tomto ohledu v zásadním rozporu se skutečností.

Konstitutivní teorie je navíc neslučitelná s jednou ze základních zásad moderního mezinárodního práva, a to se zásadou svrchované rovnosti států.⁵¹ Má-li totiž kolektivní uznání konstitutivní právní účinky, existující státy *de facto* rozhodují o vzniku a existenci států nově vznikajících. Tím je však mezi nimi založen značný nepoměr, který je v zásadním rozporu s uvedenou zásadou.

Pravděpodobně vzhledem ke značným nedostatkům teorie konstitutivní a k jejímu rozporu se zásadou svrchované rovnosti států, můžeme od počátku dvacátého století hovořit o zcela jednoznačné dominanci teorie deklaratorní. Tato hledí na uznání jako na pouhé politické vyjádření souhlasu s existencí vzniklého státu, a nikoliv jako na kritérium nutné k jeho vzniku a existenci.⁵² Uznání tedy nechápe jako kritérium zakládající (konstituující) státnost, nýbrž jako jakousi deklaraci ze strany existujícího státu, že nově vzniklá entita naplňuje určitá státotvorná kritéria, která mezinárodní právo od států jako svých subjektů vyžaduje. Uznání, ať už kolektivní či nikoliv, tedy v rámci moderního mezinárodního práva oproti období předchozímu do značné míry oslabuje na své právní síle, když pozbývá státotvorné právní účinky.

Deklaratorní teorie uznání odkazuje na státotvorná kritéria, jež byla poprvé výslovně jmenována v Montevidejské úmluvě o právech a povinnostech států z roku 1933.⁵³ Z článku I. Montevidejské Úmluvy: „*Stát jako subjekt mezinárodního práva musí naplňovat následující kritéria, a. mít definovatelné státní území, b. mít stálé obyvatelstvo, c. mít vládu schopnou*

---

⁵⁰ Charta Organizace Spojených Národů ze dne 26. června 1945, San Francisco, článek 2 odstavec 7.

⁵¹ K zásadě svrchované rovnosti států například DAVID, Vladimír, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2008, s. 118 – 120.

⁵² SLONE, Robert D. The Changing Face of Recognition in International Law: A Case of Tibet. In *16 Emory International Law Review*, 2002, roč. 107, s. 107 – 186.

⁵³ Montevidejská Úmluva o právech a povinnostech států z roku 1933, článek I.

efektivního výkonu státní moci, d. být schopen vstupovat do mezinárodních vztahů.⁵⁴ S ohledem na předmět výzkumu této práce však není tolik důležité zabývat se jednotlivými státotvornými kritérii či diskutovat, zda je jejich výčet obsažený v Montevidejské úmluvě kompletní a konečný. Podstatná je pouze skutečnost, že Montevidejská úmluva sama ve svém článku II. výslovně stanoví, že pro existenci státu není podmínkou uznání ze strany států ostatních.⁵⁵ Na uznání, ať už kolektivní či jednostranné, pak obdobně nahlíží i Komise OSN pro mezinárodní právo v rámci Návrhu článků o právech a povinnostech států z roku 1949.⁵⁶ Moderní mezinárodní právo tedy oproti tradičnímu institutu kolektivního uznání jednoznačně nepřiznává státotvorné účinky.

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že v rámci nastíněné velké debaty jednoznačně vítězí teorie deklaratorní, která státnost spojuje s naplněním státotvorných prvků a nikoliv s uznáním. Na druhou stranu prostřednictvím uznání státy existující *de facto* hodnotí míru naplnění jednotlivých kritérií, a tedy uznání (zejména to kolektivní) může být často pomyslným jazýčkem na vahách v případech, kdy je státnost určité entity diskutabilní. Právní síla institutu kolektivního uznání je tedy v rámci moderního mezinárodního práva do značné míry oslabena, když mu již není propůjčena státotvorná funkce, ovšem alespoň v případě hraničních situací je jeho role stále nezanedbatelná. Tato skutečnost se potvrzuje zejména v rámci událostí z posledních let, které jsou podrobně rozebrány v rámci následující kapitoly.

2.2 Rozbor nárokovosti uznání států v moderním mezinárodním právu

Jak bylo uvedeno v předchozí podkapitole, státnost v rámci moderního mezinárodního práva přímo závisí na splnění určitých kritérií. Má však stát po splnění těchto kritérií nárok být uznán a mají tedy zároveň ostatní státy k tomu korelující povinnost jej uznat? Odpověď na tuto otázku je předmětem následující podkapitoly.

V doktríně moderního mezinárodního práva, jak bylo i výše uvedeno, převažuje názor, že kolektivní uznání státu je souborem společně vyjádřených politických aktů jednotlivých států.⁵⁷ To znamená, že se v případě uznání států nejedná o splnění právní povinnosti, nýbrž o

---

⁵⁴ Ke státotvorným kritériím blíže například CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2.vydání, 2006, s.

⁵⁵ Montevidejská Úmluva o právech a povinnostech států z roku 1933, článek II.

⁵⁶ Komise OSN pro mezinárodní právo. Návrh článků o právech a povinnostech států, *In Yearbook of the International Law Commission*, 1949.

⁵⁷ Komise OSN pro mezinárodní právo. *Sixth Report on Unilateral Acts of States*, 2003, s. 11.

realizaci vlastních politických zájmů.⁵⁸ Každý právní systém, a systém mezinárodního práva nemůže být výjimkou, však musí být schopen si prostřednictvím vlastních k tomu určených orgánů sám stanovit okruh svých subjektů.⁵⁹ V rámci mezinárodního práva jsou však těmito orgány, které mají za úkol posoudit, zda daný stát splňuje výše uvedená kritéria státnosti, výhradně samy jeho subjekty – jednotlivé státy.

Státy, aby byly schopny plnit svůj výše uvedený úkol, jsou nadány ve vztahu k uznání jiných států velmi širokou mírou uvážení. Ta spočívá v tom, že státy v rámci rozhodování, zdali nově vznikající stát splňuje nebo nesplňuje stanovená kritéria státnosti, nepodléhají žádné vyšší autoritě. Mezinárodní právo jim dává volnost v tom ohledu, že si samy mohou vyhodnotit skutkové okolnosti a přiřadit jim určitý význam. To však neznamená, že jsou státy oprávněny tyto skutečnosti s ohledem na své potřeby překrucovat či jednat v rozporu s nimi, a měly by je vyhodnocovat objektivně.⁶⁰

Povinnost uznat entitu za stát však s ohledem na to, že státy jsou ve vztahu k uznání nadány naprostou volností uvážení, neexistuje.⁶¹ V této skutečnosti lze právě spatřovat velký nedostatek mezinárodního práva jako právního systému, který částečně selhává v závazném stanovení okruhu svých subjektů a jejich vlastností. Státy samy totiž v praxi primárně vždy jednají nejprve s ohledem na své vlastní zájmy a až poté hledí na zájmy celého společenství. To jim navíc vůbec nelze vyčítat. Takové jednání je totiž nutno považovat za zcela přirozené.

S ohledem na skutečnost, že v mezinárodní praxi není zakořeněna vymahatelná povinnost existujících států danou entitu splňující kritéria státnosti uznat, lze uzavřít, že uznání států nárokové není a je jako takové ponecháno volnému uvážení existujících států.⁶² Právě vysoká míra volného uvážení je právě překážkou větší normativnosti a zároveň kolektivizace institutu uznání, když mezinárodní právo nemá právní instrument, pomocí kterého by bylo možné stanovit státům povinnost uznat nově utvořenou entitu, jež naplňuje všechny předpoklady stát se státem.

---

⁵⁸ GRANT, Thomas. *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*. Westport: Praeger Publishers, 1999, s. 298.

⁵⁹ MAREK, K. *Identity and Continuity of States in Public International Law*. Genève: Librairie Droz, 1968, s. 123.

⁶⁰ Charta Organizace Spojených Národů ze dne 26. června 1945, San Francisco, preambule.

⁶¹ BROWNLIE, Ian. Recognition in Theory and Practice. In *British Yearbook of International Law*. 1982, roč. 53, s. 197 – 211.

⁶² CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2. vydání, 2006, s. 315.

2.3 Stimsonova doktrína – forma kolektivního (ne)uznání

Diplomatickou nótou následujícího znění, adresovanou v souvislosti s nelegálním vniknutím japonských vojsk na čínské území doručena ze strany USA zároveň čínské i japonské vládě, byla v mezinárodním právu založena tzv. Stimsonova doktrína: „*Vláda Spojených Států Amerických se cítí povinována sdělit Japonské imperiální vládě a vládě Čínské republiky, že nemůže uznat legalitu jakékoliv de facto situace ani nemá v úmyslu uznat jakoukoliv úmluvu nebo dohodu, sjednanou mezi těmito vládami či jejich představiteli, která by narušila smluvní oprávnění Spojených Států nebo jejich občanů v Číně, včetně těch, které se váží k suverenitě, nezávislosti nebo teritoriální či správní integritě Čínské republiky (...)* A také nehodlá uznat jakoukoliv situaci, smlouvu nebo dohodu, která by nastala nebo byla uzavřena v rozporu s Pařížským Paktem z 27. srpna 1928.“⁶³

Stimsonova doktrína se tedy utvořila prostřednictvím zahraniční politiky USA, přičemž se později, s ohledem na politickou ovlivnitelnost mezinárodního práva v této oblasti nikoliv překvapivě, stala novou doktrínou mezinárodního práva veřejného neodmyslitelně spjatou se státností a institutem kolektivního uznání států.⁶⁴ Z toho důvodu si ji také nyní rozeberme podrobněji.

Do třicátých let dvacátého století neexistovala žádná pravidla mezinárodního práva, která by upravovala neuznání států, resp. zákaz uznat státnost určité entity. Uznání tedy, jak už bylo výše několikrát uvedeno, bylo v podstatě pouhým projevem vůle a ochoty daného státu, nebo spíše jeho reprezentantů, jednat s danou entitou jako se sobě rovným subjektem mezinárodního práva.⁶⁵ Jednoduše řečeno, jednalo se o politický projev, na který mělo mezinárodní právo pouze dosti omezený vliv. I přesto, že Stimsonova nóta je také politickou manifestací, zakotvuje princip, který se asi nadobro uchytil v mezinárodním právu. Dlužno ještě dodat, že doktrína je nazývána Stimsonova proto, že tehdejším ministrem zahraničí USA byl pan Henry Lewis Stimson, který nótu osobně formuloval.⁶⁶

Obecně tedy Stimsonova doktrína v mezinárodním právu zakotvuje povinnost neuznat jakoukoliv skutečnost (včetně vzniku nového státu), dohodu nebo úmluvu, která by byla založena nebo sjednána na základě nelegálních akcí některé ze stran, zejména na základě

⁶³ Diplomatická nóta Spojených států amerických z roku 1932, týkající se konfliktu v Mandžusku.

⁶⁴ TURNS, David. The Stimson Doctrine of Non-recognition: Its Historical Genesis and Influence on Contemporary International Law. In *The Chinese Journal of International Law*, 2003, roč. 14, s. 105 – 143.

⁶⁵ SHARER, I. A. *Starke's International Law*. Oxford: Oxford University Press. 11. vydání, 1994, s. 121.

⁶⁶ Henry L. Stimson, dostupné na <https://cs.wikipedia.org/wiki/Henry_L._Stimson>, [citováno dne 17.9.2015].

neoprávněného užití síly. Nejdříve, od roku 1932, byla tato doktrína součástí obyčejového mezinárodního práva⁶⁷, kdy byla přijata Ligou Spojených národů⁶⁸ a dnes přímo součástí Charty OSN.⁶⁹ Rada Bezpečnosti OSN v minulosti navíc často velmi rychle reagovala svým rozhodnutím o zákazu uznat entitu v případě, že tato vznikla jednáním agresora proti jeho oběti, aby tak zdůraznila zásadu mezinárodního práva, že stav vyvolaný aktem agrese a protiprávním jednáním nepoživá právní ochrany.⁷⁰ Podobně se k dané problematice staví i Valné shromáždění OSN.⁷¹ S ohledem na uvedené skutečnosti lze uzavřít, že v moderním mezinárodním právu existuje pevně zakotvená povinnost, která za shora popsané situace přísně zavazuje jeho subjekty, neuznat protiprávně vzniklou entitu za stát.

Proces vzniku a následného uznání státu je tedy dle moderního mezinárodního práva tvořen dvěma kroky. Prvním je posouzení, zda daná entita naplňuje shora uvedená kritéria pro vznik státu. Druhým je pak posouzení, zda entita nebyla utvořena porušením kogentních pravidel mezinárodního práva, tj. například neoprávněným užitím síly. Tento model pak nazýváme modelem dvoupilířovým, kdy první pilíř představuje kritéria státnosti a druhý tzv. Stimsonovu doktrínu.⁷² Entita, jež aspiruje na to být státem, pak musí obě tyto kritéria naplňovat.

Z výše uvedených poznatků je tedy pro účely této práce nejpodstatnější, že vznik a existence států v rámci moderního mezinárodního práva stojí na tzv. dvoupilířovém modelu. První pilíř je tvořen požadavkem naplnění státotvorných kritérií. Druhý obsahuje požadavek, který zakazuje státům utvořit se porušením *ius cogens*. Institut kolektivního uznání tedy oproti předešlému období ztrácí své státotvorné právní účinky. Spíše se uplatňuje v roli opačné, tj. v rámci druhého pilíře jako institut kolektivního neuznání situací a entit, které se utvořily porušením kogentních norem mezinárodního práva. Kolektivní postup k neuznávání takových entit je totiž z praxe států a orgánů OSN, zejména pak Rady bezpečnosti, dobře patrný.⁷³ Naopak kolektivní přístup k uznání v mezinárodní praxi až do posledních událostí,

---

⁶⁷ Mezinárodního soudní dvůr (rozsudky před rokem 1992): Rozsudek ze dne 20. ledna 1967 ve věci *Kontinentálního šelfu Severního moře (The North Sea continental Shelf case)*.

⁶⁸ Pařížský pakt ze dne 27. srpna 1928, Paříž, článek 10.

⁶⁹ Charta Organizace Spojených Národů ze dne 26. června 1945, San Francisco, článek 2 odstavec 4.

⁷⁰ Např. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 279 (1970), ze dne 12. června 1970.

⁷¹ Rezoluce Valného Shromáždění OSN č. 2625, z roku 1970.

⁷² GRANT, Thomas. *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*. Westport: Praeger Publishers, 1999.

⁷³ Jako příklad kolektivního neuznávání protiprávně vzniklých entit lze uvést následující rezoluce: Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která se týkala neuznání Rhodesie, UN SC Res. 216 (1965), ze dne 2. listopadu 1965 nebo Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která se týkala neuznání situace v Namibii, UN SC Res. 276 (1970), ze dne 30. ledna 1970.

spojených se vznikem nových států na přelomu století, spatřovat nelze. O změnách v přístupu mezinárodní praxe k institutu kolektivního uznání podrobněji v následující kapitole.

3 Institut kolektivního uznání ve světle posledních událostí, predikce budoucího vývoje

Poslední kapitola této diplomové práce bude věnována pokusu o predikci budoucího vývoje mezinárodního práva ve vztahu k institutu kolektivního uznání a s tím spojenému vzniku nových států a jejich začleňování do mezinárodního společenství. V rámci této kapitoly budou rozebrány jednotlivé případy jednání mezinárodního společenství, které dle mínění autora právě vedou k úvahám o možných změnách mezinárodního práva na rozebíraném úseku.

Mezi uvedené případy je možné zařadit způsob, jakým po rozpadu bývalé Jugoslávie vznikaly jednotlivé státy a jak přijímány do mezinárodního společenství. Z nedávné minulosti budou rozebrány také případy jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova a případ vzniku Palestiny, ke kterým se v rámci podávání posudků vyjádřil i MSD. Na základě uvedených případů se pak závěrem kapitoly autor pokusí zhodnotit vliv daných případů na institut kolektivního uznání, a to zejména ve vztahu k jeho další existenci a fungování v rámci systému mezinárodního práva.

3.1 Rozpad bývalé Jugoslávie a vznik nových států

Postupný rozpad bývalé Socialistické Federativní republiky Jugoslávie lze dle mínění autora považovat za katalyzátor změn v přístupu mezinárodního společenství ke vzniku a uznání nových států. Jako způsob řešení Balkánské krize, v rámci které se utvořilo hned několik nových entit zároveň, zvolilo mezinárodní společenství po dlouhé době při jejich uznávání kolektivní postup.⁷⁴ V rámci tohoto kolektivního postupu lze navíc spatřovat prvky konstitutivního přístupu k uznání.⁷⁵ Analýza naznačených změn v pohledu mezinárodního práva na institut kolektivního uznání je předmětem této podkapitoly.

---

⁷⁴ RADAN, P. *The Break-Up of Yugoslavia and International Law*. London: Routledge London. 2002, 452 s.

⁷⁵ VIDMAR, Jure. States, Governments, and Recognition. In *Chinese Yearbook of International Law*, roč. 31, 2014, s. 2.

3.1.1 Směrnice o zásadách uznávání nově vznikajících států ve východní Evropě a na území bývalého Sovětského svazu – pokus o kolektivizaci institutu uznání

Bezpečnostní situací na Balkánském poloostrově nejvíce ohrožená Evropa se jako první začala zabývat hledáním mírového řešení tamější situace. Evropská Společenství zřídila tzv. Badinterova komise (*Arbitration Commission of the Peace Conference on the Former Yugoslavia*), která se měla vypořádat s právními aspekty rozpadu bývalé Socialistické Federativní republiky Jugoslávie. Výsledkem práce této komise bylo nejprve vydání posudku. Následně byla na základě tohoto posudku dne 16. prosince 1991 Radou ministrů ES přijata první směrnice svého druhu - *Směrnice o zásadách uznávání nově vznikajících států ve východní Evropě a na území bývalého Sovětského svazu - Declaration on the Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union (dále jen jako „Směrnice“)*.⁷⁶

Výše uvedenou Směrnicí je možné považovat za pokus alespoň v rámci Evropy normativně stanovit postup při kolektivním uznávání států, a to se státotvornými účinky.⁷⁷ Na nově vznikající entity aspirující stát se státem klade Směrnice několik požadavků, které jsou *de facto* rozšířením tradičních státotvorných kritérií. Nově vznikající státy, chtějí-li být uznány ze strany ES, musí přijmout následující mezinárodní závazky:

- závazek respektovat principy stanovené *Chartou OSN z roku 1945 (UN Charter)*, *Závěrečným aktem Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975 (Helsinky Final Act)* a *Pařížskou chartou pro novou Evropu z roku 1990 (Charter of Paris for New Europe)*, a to zejména s ohledem na demokratické principy vládnutí, lidská práva a právo národa na sebeurčení,
- závazek garantovat práva etnickým a národnostním menšinám, a to v souladu s právním rámcem stanoveným KBSE,
- závazek respektovat neporušitelnost státních hranic, jejichž podoba může být měněna výhradně za použití mírových prostředků a prostřednictvím vzájemných dohod,
- závazek odzbrojovat a omezovat použití nukleárních zbraní, a tím přispívat k bezpečnosti a stabilitě v regionu,

---

⁷⁶ Směrnice o zásadách uznávání nově vznikajících států ve východní Evropě a na území bývalého Sovětského svazu, směrnice Evropských Společenství vydaná 16. prosince 1991. *Declaration on the Guidelines on the Recognition of New States in the Eastern Europe and in the Soviet Union*, 16th December 1991.

⁷⁷ TÜRK, Danilo. Recognition of States: A Comment. *In European Journal of International Law*, roč. 4, 1993, s. 66 – 71.

- závazek řešit regionální spory a spory spojené se státním nástupnictvím prostřednictvím dohod nebo arbitráží.

Postup, který byl zvolen ES, zakládá v rámci mezinárodního práva nový institut, a to institut podmíněného kolektivního uznání.⁷⁸ Poprvé od událostí spojených s rozpadem bývalé Jugoslávie tedy můžeme i rámci moderního mezinárodního práva ve vztahu k uznání pozorovat kolektivizační tendence. To i přes jeho deklaratorní charakter. Kolektivizační tendence jsou dále zvýrazněny v Deklaraci o Jugoslávii,⁷⁹ kterou ES vyzývá všechny post-jugoslávské státy, aby se písemně vyjádřily, zdali chtějí být za daných podmínek uznány jako nezávislé státy. Jejich jednotlivá vyjádření pak měla posuzovat právě Badinterova komise. ES byl tedy *de facto* vytvořen systém podávání žádostí o uznání.⁸⁰

Problematická je ovšem právní povaha výše zmíněné Směrnice. Jelikož Směrnice nezakládá přímou povinnost států danou entitu po plodání žádosti a splnění stanovených podmínek uznat (*soft law*⁸¹), zůstává z dosavadního pohledu moderního mezinárodního práva jeden podstatný element – uznání je i v tomto případě nutné považovat za diskreční pravomoc každého státu. Jinak řečeno, i přesto, že mezinárodní organizace vydala určitý návod, na základě kterého by měly členské státy nově vzniklé entity uznávat, neznamená to, že tomu tak skutečně muselo být. Každý stát se v konečném důsledku rozhodoval jednoduše řečeno sám za sebe a záleželo jen na něm, zda určitou entitu uzná, či nikoliv. Takto široká míra uvážení pak vyplývá i ze zprávy Badinterovi komise.⁸²

I tento pokus o závazné stanovení postupu při kolektivním uznávání nově vznikajících států tedy v podstatě selhal. Navíc na půdě názorově velmi si blízké Evropy. Pravděpodobně i vzhledem k tomu mezinárodní společenství v dalších případech nevidělo v institutu kolektivního uznání možnost řešení hraničních situací a raději se uchýlilo k použití jiných prostředků. K tomu více v následujících podkapitolách.

---

⁷⁸ LAUTERPACHT, Hersch, Sir. *Recognition in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 1947, s. 348.

⁷⁹ Deklarace o Jugoslávii, deklarace Evropských Společenství ze dne 16. prosince 1991. *Declaration on Yugoslavia*, 16th December 1991.

⁸⁰ DIMITRIJEVIĆ, Duško. The New International Legal Order and New States in the Balkans. In *Izvorni naučni rad*, roč. 3, 2006, s. 272 – 293.

⁸¹ BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej, FAIX, Martin. *Vznik a uznání státu: Aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 1. vydání, 2013, s. 20.

⁸² Arbitration Commission of the Peace Conference on Yugoslavia: Opinion No. 10, 1992.

3.1.2 Vznik Bosny a Hercegoviny a Federativní republiky Jugoslávie – případ posouzení aplikovatelnosti Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia

V souvislosti s institutem kolektivního uznání a rozpadem bývalé Jugoslávie je dále nezbytné zmínit případ, který byl řešen před MSD, a v rámci kterého MSD *de facto* nepřímou přiznal institutu kolektivního uznání státotvorné účinky.⁸³ Jedná se o případ aplikovatelnosti Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia (*Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*).⁸⁴ Spor vedený mezi Bosnou a Hercegovinou a Federativní republikou Jugoslávie ve vztahu k aplikovatelnosti Úmluvy o prevenci a trestání zločinu genocidia. Pro účely této práce je zásadní zejména posouzení předběžné námitky Jugoslávie v dané věci, jež se týkala nepřípustnosti aplikace předmětné úmluvy ve sporu mezi uvedenými stranami.

Jugoslávie argumentovala tím, že se v daném případě jedná o vnitrostátní válečný konflikt, a nikoliv o mezistátní (mezinárodní) spor, o kterém by byl MSD kompetentní rozhodovat.⁸⁵ Bosnu a Hercegovinu totiž Jugoslávie nepovažovala za samostatný stát. Nutno podotknout, že z pohledu mezinárodního práva v celku oprávněně, když Bosna a Hercegovina dostatečně nenaplňovala všechna státotvorná kritéria. Bosenská vláda například kontrolovala pouze velmi malou část státního území a objevovaly se i problémy s její závislostí na jiných státech.⁸⁶ Dle tvrzení Jugoslávie tedy ve věci proto, že Bosnu a Hercegovinu nelze ve smyslu mezinárodního práva není možné považovat za stát, není dána pravomoc MSD, který je kompetentní rozhodovat pouze spory mezi státy.⁸⁷

Kolektivní mezinárodní uznání státnosti Bosny a Hercegoviny však způsobilo, že jí byl přiznán status státu, a to v podstatě cestou právní fikce, když skutkový stav neodpovídal stavu právnímu.⁸⁸ Uznání Bosny a Hercegoviny v rámci jejích státních hranic znamenalo alespoň ve smyslu státotvorných prvků uznání neexistujícího státu.⁸⁹ I přes výše uvedené

---

⁸³ VIDMAR, Jure. States, Governments, and Recognition. In *Chinese Yearbook of International Law*, roč. 31, 2014, s. 2.

⁸⁴ Mezinárodní soudní dvůr: Příklad posouzení aplikovatelnosti Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia (*Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*), ICJ Reports (1996).

⁸⁵ Statut mezinárodního soudního dvora z roku 1945, San Francisco, článek 34.

⁸⁶ HILLGRUBER, Christian. The Admission of States to the International Community. In *European Journal of International Law*, 1998, roč. 9, s. 491 – 509.

⁸⁷ Statut Mezinárodního soudního dvora, 1945, článek 34 odstavec 1.

⁸⁸ HILLGRUBER, Christian. The Admission of States to the International Community. In *European Journal of International Law*, 1998, roč. 9, s. 494.

⁸⁹ Mezinárodní soudní dvůr: Příklad posouzení aplikovatelnosti Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia (*Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*) Preliminary Objections, 11. července 1996, ICJ Reports (1996), KRECA, Dissenting Opinion, čl. 686.

skutečnosti se MSD ve věci jal rozhodovat, čímž *de facto* nepřímou přiznal kolektivnímu uznání státotvorné právní následky.

Uvedený případ však zároveň demonstruje i pohled opačný. Tehdejší mezinárodní praxe potvrzuje existenci entit, které přes to, že nebyly uznány, považujeme za státy. Takto lze nahlížet například na uvedenou Federativní republiku Jugoslávii nebo na Makedonii. ES s ohledem na to, že Socialistická federativní republika Jugoslávie zanikla, stanovila, že nové státy z ní utvořené jsou dočasně, než bude rozhodnuto o jejich státnosti, bez nároku na územní celistvost.⁹⁰ Toto stanovisko potvrdila prostřednictvím rezolucí Rady bezpečnosti i OSN.⁹¹ Jak zmíněnou Federativní republiku Jugoslávii, tak Makedonii, je však nutné i v době, kdy u nich absentovalo státotvorné kritérium přesně vymezeného státního území, považovat za stát. To také nepřímou potvrdil MSD v rámci rozhodování ve výše citované věci a přímo to potvrdila Badinterova komise, která Federativní republiku Jugoslávii prohlásila ode dne přijetí její ústavy (tj. ode dne 27. dubna 1992) za stát. V případě Makedonie byl závěr Badinterovi komise obdobný.⁹²

Uvedené příklady demonstrují, že za určitých skutkových okolností může mít kolektivní uznání i v rámci moderního mezinárodního práva deklaratorní účinek. Musí se však jednat o situaci, kdy se pomocí tohoto institutu pokouší překlenout určité hluché období mezi rozpadem státu původního a vznikem států nových. K tomu je také třeba podotknout, že případ rozpadu Socialistické Federativní republiky Jugoslávie, je případe do značné míry specifickým, když se spíše dotýká problematiky státního nástupnictví, než státnosti samotné. I s ohledem k tomu se dále mezinárodní společenství dále uchyluje k jiným způsobům řešení otázky vzniku a kolektivního uznání států.

3.2 Vznik samostatné Palestiny a jeho vliv na institut kolektivního uznání

Státnost Palestiny je nejen na poli mezinárodního práva hojně diskutovanou otázkou. Události spojené se vznikem samostatného Palestinského státu jsou navíc ve vztahu k předmětu této práce zcela zásadní. I přes to, že státy jako Velká Británie, USA, Kanada nebo Austrálie do dnešního dne státnost Palestiny neuznávají, byl Palestině rezolucí Valného

---

⁹⁰ Arbitration Commission of the Peace Conference on Yugoslavia: Opinion No. 1, 1992.

⁹¹ Například Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 757 (1992), ze dne 30. května 1992 nebo rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 777 (1992), ze dne 19. září 1992.

⁹² Arbitration Commission of the Peace Conference on Yugoslavia: Opinion No. 11, 1992.

shromáždění v rámci OSN propůjčen status nečlenského pozorovatelského státu.⁹³ Úvahy nad tím, jaké právní důsledky lze vyvozovat z přijetí Palestiny mezi členy UNESCO, s prohlášením Palestiny o jurisdikci MTS a v neposlední řadě s přiznáním statusu nečlenského pozorovatelského státu v rámci OSN, jsou předmětem právě této podkapitoly.

3.2.1 Členství Palestiny v organizaci UNESCO

Palestina usilovala o členství v organizaci UNESCO již od prohlášení samostatné státnosti. První žádost o členství v UNESCO podala Palestina k Výkonné radě v roce 1989, přičemž každoročně tuto žádost obnovovala. Tato strategie vyvíjení tlaku na významnou agenturu OSN se Palestině nakonec *de facto* vyplatila. Roku 2011 totiž Výkonná rada UNESCO doporučila Všeobecné konferenci UNESCO, aby přijala Palestinu mezi své plnohodnotné členy, a to přes to, že členství v organizaci je otevřené pouze pro státy.⁹⁴ Na základě uvedeného doporučení byla nakonec navzdory své pochybné státnosti přijata mezi členy UNESCO, a to drtivou většinou hlasů v poměru 107 pro ku 14 proti⁹⁵, když 52 se zdrželo.

Přijetí do agentury univerzální mezinárodní organizace lze bezpochyby chápat jako významné potvrzení státnosti Palestiny, když ukazuje, že Palestina je jednoznačně schopná navazovat vztahy s jednotlivými členy mezinárodního společenství. Lze však říci, že je samotné členství v UNESCO samo o sobě schopné nepřímou konstituovat státnost Palestiny nebo jiné entity o to usilující? Na tuto otázku se z pohledu prvků státnosti dá odpovědět pouze negativně.⁹⁶ Daná entita totiž státo tvorné prvky, které stanoví mezinárodní právo, buď naplňuje, nebo ne a je tedy státem, nebo ne. Nic mezi tím není.

Na druhou stranu je však možné argumentovat funkčním přístupem k věci. Tedy kdy mezinárodní společenství přiřkne status státu entitě, jejíž státnost je sporná, aby bylo možné poskytnout právní ochrany například kulturnímu dědictví a podobně. Lze tedy uzavřít, že členství Palestiny v organizaci UNESCO samo o sobě neznamená nepřímé založení její státnosti. Členství v natolik významné agentuře univerzální mezinárodní organizace však jednoznačně posílilo pozici Palestiny. I přesto, že členství v UNESCO či jiné agentuře OSN

---

⁹³ Rezoluce Valného shromáždění OSN, UN GA Res. 67/19, ze dne 29. listopadu 2012.

⁹⁴ Výkonná Rada UNESCO, doporučení č. 187/EX/40, ze dne 30. listopadu 2011.

⁹⁵ Včetně České republiky.

⁹⁶ VIDMAR, Jure. Palestine and the Conceptual Problem of Implicit Statehood. In *Chinese Journal of International Law*, 2013, roč. 12, s. 17.

samo o sobě, podobně jako v případě kolektivního uznání, nemá státoprávní účinky, bylo mezinárodním společenstvím zvoleno jako alternativa tohoto institutu.

3.2.2 Prohlášení o jurisdikci MTS a posouzení jeho vlivu na státnost Palestiny

Kdo se dále také nepřímou zabýval mezinárodní subjektivitou Palestiny, byl úřad prokurátora MTS. Pravděpodobně z taktických důvodů, tak jako v případě žádosti o členství v UNESCO, vydala Palestina v lednu roku 2009 v souladu s ustanovením článku 12 odstavce 3 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (*dále jen jako „Statut“*) prohlášení, jímž na svém území přijala jurisdikci MTS.⁹⁷ Dle citovaného ustanovení může stát, který není smluvní stranou Statutu, prostřednictvím prohlášení uloženého u tajemníka přijmout výkon jurisdikce MTS.⁹⁸ Podmínkou platnosti takového prohlášení však je, že jej musí učinit stát, což v případě Palestiny rozhodně není

Ke shora naznačené situaci byl tedy nucen zaujmout stanovisko Úřad žalobce MTS, a to i přes to, že v rámci OSN jednoznačně není orgánem kompetentním k posuzování státnosti. V první řadě je nutné zdůraznit rozdílnost MTS a organizace UNESCO. I přesto, že UNESCO i MTS jsou mezinárodní organizace odvětvového typu, UNESCO je přímo napojeno na systém OSN, kdežto MTS nikoliv. Zároveň o členství v UNESCO rozhodovala značná část mezinárodního společenství, o jurisdikci MTS rozhodoval sám žalobce pouze v rámci jemu svěřených pravomocí. Stanovisko žalobce tedy jednoznačně nemůžeme považovat za vyjádření názoru mezinárodního společenství.⁹⁹

Stanovisko žalobce však můžeme z pohledu státnosti Palestiny považovat za značně vyhýbavé. V rámci předběžného šetření totiž Úřad žalobce rozhodl tak, že na základě prohlášení Palestiny nebude na jejím území zahájeno vyšetřování.¹⁰⁰ Nikoliv ovšem proto, že Palestina není státem, ale proto, že Úřad žalobce není oprávněn otázku státnosti posoudit.¹⁰¹ Ke státnosti Palestiny se tedy vůbec nevyjádřil. S ohledem na státnost je to však dosti problematické vyjádření, když jak už bylo uvedeno v předešlém bodě této podkapitoly, dle

⁹⁷ Prohlášení Palestiny o přijetí jurisdikce MTS dle ustanovení článku 12 odstavce 3 Římského Statutu MTS ze dne 21. ledna 2009.

⁹⁸ Římský Statut Mezinárodního trestního soudu vydaný dne 17. července 1998, The Rome Statute of The International Criminal Court, 17th July 1998.

⁹⁹ BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej, FAIX, Martin. *Vznik a uznání státu: Aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 1. vydání, 2013, s. 57.

¹⁰⁰ Stanovisko úřadu žalobce MTS k prohlášení Palestiny dle ustanovení článku 12 odstavec 3 Římského Statutu MTS ze dne 3. dubna 2012.

¹⁰¹ MELONI, Chantal, TOGNONI, Gianni. *Is there a court for Gaza?: a test bench for international justice*. Berlin: Distributer for T.M.C. Asser Press by Springer, 2012, s. 474.

mezinárodního práva entita buď státem je, nebo není, a to se všemi právními důsledky. Tím, že se žalobce nevyjádřil tak, že na základě prohlášení Palestiny není dána jurisdikce MTS, neboť Palestina není státem, v podstatě připustil možnost, že Palestina státem je. V rámci MTS, jako univerzální oborové mezinárodní organizace úzce spolupracující s OSN se tedy opět můžeme setkat s jakýmsi nepřímým připuštěním státnosti entitě, jejíž státnost je pochybná.

3.2.3 Palestina jako nečlenský pozorovatelský stát

Dne 29. listopadu 2012 byl Palestině v poměru 138 pro ku 9 hlasům proti (41 hlasujících se zdrželo) Valným shromážděním OSN přiznán status nečlenského pozorovatelského státu.¹⁰² Dle vyjádření palestinského prezidenta Mahmouda Abbase byl přijetím této rezoluce „*Palestinskému státu vystaven rodný list*“.¹⁰³ Na slovní spojení „*vystavení rodného listu*“ lze ovšem nahlížet třemi různými způsoby.¹⁰⁴ Z pohledu prvního možného výkladu, Valné shromáždění OSN vydáním rezoluce („*vystavením rodného listu*“) založilo státnost Palestiny. Jinak řečeno dle tohoto pohledu se vznik samostatné Palestiny datuje ke dni přijetí předmětné rezoluce, tj. je dni 29. listopadu 2012. Nebo optikou druhého možného výkladu, je možné na slovní spojení „*vystavení rodného listu*“ nahlížet tím způsobem, že státnost Palestiny byla založena někdy před datem přijetí předmětné rezoluce, když sama rezoluce tento stav pouze potvrdila. V neposlední řadě je možné na uvedené slovní spojení nahlížet jako na pouhé politické prohlášení, když rezoluce „*rodným listem*“ není, a na státnosti Palestiny se jejím přijetím nic nemění.¹⁰⁵ Otázkou tedy zůstává, ke kterému z uvedených pohledů se lze přiklonit, resp. jaké lze z předmětné rezoluce stran státnosti Palestiny vyvozovat závěry.

Jak bylo již výše uvedeno, entita buď státem ve smyslu mezinárodního práva je, nebo není. Nic mezi tím neexistuje. Existují státy, které na cestě ke své státnosti ušly velký kus cesty a jiné, které se státem staly ze dne na den. Nejinak tomu musí dle mínění autora této práce být i v případě Palestiny. Z uvedeného pohledu se autor řadí mezi zastánce druhého

¹⁰² Rezoluce Valného shromáždění OSN, UN GA Res. 67/19, ze dne 29. listopadu 2012.

¹⁰³ Dále k vyjádření Mahmouda Abbase: *The Times of Israel* [online], 29. listopadu 2012 [cit. 20. listopadu 2015]. Dostupné na: <<http://www.timesofisrael.com/full-text-of-mahmoud-abbass-speech-to-the-un-general-assembly-november-29-2012/>>

¹⁰⁴ VIDMAR, Jure. Palestine and the Conceptual Problem of Implicit Statehood. IN *Chinese Journal of International Law*, 2013, roč. 12, s. 19.

¹⁰⁵ AKANDE, Dapo. Palestine as a UN Observer State: Does this make Palestine a State, in *EJIL Talk!*, 3. Prosince 2012 [cit. 20. listopadu 2015]. Dostupné na: <<http://www.ejiltalk.org/palestine-as-a-un-observer-state-does-this-make-palestine-a-state/>>

výše nastíněného pohledu, tedy že státnost Palestiny byla dána již před „vystavením rodného listu“, ten ji jen z pohledu OSN potvrdil.

Uvedená forma členství Palestiny v OSN je totiž umožněna pouze státům, a to na základě článku 4 odstavce 1 Charty OSN. To, že entita není členem OSN, tedy neznamená, že by nebyla státem, ale zároveň to, že členem (ať už v jakékoliv formě) je, implicitně potvrzuje její státnost. V tomto smyslu můžeme tedy OSN považovat za jakéhosi arbitra státnosti.¹⁰⁶

Případ vzniku samostatného Palestinského státu lze tedy vnímat jako změnu v přístupu mezinárodního společenství ke vzniku států. Kolektivní přístup mezinárodního společenství k uznání nově vzniklých států, jako potvrzení jejich, sice stále sporné, ale již nabyté státnosti, byl tedy optikou případu vzniku samostatné Palestiny nahrazen přístupem jiným, a to řešením situace prostřednictvím OSN. Institut kolektivního uznání, jako institut mezinárodního práva s velmi silným deklaratorním právním účinkem, byl *de facto* nově nahrazen institutem členství (nezáležející na formě) v OSN, resp. jiné univerzální mezinárodní organizaci.

3.3 Případ jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova

Dne 17. ledna 2008 vydala provizorní kosovská vláda Deklaraci, ve které prohlásila Kosovo za samostatný stát.¹⁰⁷ Uvedená deklarace je tedy *de facto* jednostranným prohlášením nezávislosti. V souvislosti s uvedeným prohlášením využilo Valné shromáždění své oprávnění dané mu Statutem MSD a přijalo dne 8. října 2008 rezoluci č. 63/3, kterou požádalo MSD o stanovisko k souladnosti jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova s mezinárodním právem.¹⁰⁸ Na tuto žádost reaguje MSD dne 22. července 2010 vydáním posudku, v rámci kterého se vyjadřuje k legalitě jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova ze dne 17. ledna 2008 (*dále jen jako „posudek“*). Závěry MSD v uvedené věci můžeme s ohledem na předmět této práce považovat za přelomové.

MSD se v rámci svého posudku nejprve zabývá svojí pravomocí a diskrecí, tedy otázkou, zdali je MSD oprávněn danou právní otázkou zodpovědět (pravomoc) a zároveň, zdali je na místě na danou otázku v rámci zachování integrity rozhodování MSD jako hlavního soudního orgánu OSN odpovídat (diskrece). MSD totiž ani v případě, že je ve věci dána jeho

---

¹⁰⁶ VIDMAR, Jure. Palestine and the Conceptual Problem of Implicit Statehood. IN *Chinese Journal of International Law*, 2013, roč. 12, s. 21.

¹⁰⁷ Deklarace nezávislosti Kosova vydaná kosovskou vládou dne 17.1.2008.

¹⁰⁸ Mezinárodní soudní dvůr: Posudek ze dne 22. července 2010, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, č. 997, Haag 2010.

pravomoc, není povinen posudek na danou otázku podat, má-li za to, že by tím mohla být narušena integrita jeho rozhodování či jeho postavení jako hlavního judiciálního orgánu OSN.¹⁰⁹ MSD v tomto případě ovšem dochází k závěru, že obě vyjmenované podmínky pro vydání posudku, tj. jak pravomoc, tak diskrece soudu, jsou ve věci dány a jal se proto posoudit faktickou a právní stránku případu.

MSD v první řadě podotýká, že legalita deklarace kosovské nezávislosti musí být posouzena v souvislosti se skutkovými okolnostmi a zejména pak s ohledem na vnitřní uspořádání Kosova před prohlášením nezávislosti.¹¹⁰ Na tomto místě pak MSD popisuje charakter fungování správy kosovské oblasti před vyhlášením nezávislosti, která byla do značné míry ovlivněna rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1244 z roku 1999, jež založila v Kosovu stálou přítomnost pozorovatelské mise OSN.¹¹¹ MSD zdůrazňuje, že je zcela nezbytné, při posouzení dané právní otázky, brát na tuto skutečnost ohled.

V další části posudku se již soud zabývá vlastním jádrem věci, tedy posouzením legality jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova.¹¹² MSD konstatuje, že v průběhu osmnáctého, devatenáctého a dvacátého století došlo k nespočtu vyhlášení nezávislosti, jež se téměř bez výjimky setkávala s odmítnutím ze strany státu, na němž byla právě nezávislost prohlášena. V některých případech pak taková situace vedla ke vzniku nového samostatného státu a v některých ne.¹¹³ Pro posouzení legality prohlášení nezávislosti je však dle MSD podstatná ta skutečnost, že praxe států v žádném ohledu nenasvědčuje závěru, že by bylo jednostranné prohlášení nezávislosti obecně považováno za akt nesouladný s mezinárodním právem. MSD totiž tvrdí, že právo na sebeurčení národů se v rámci moderního mezinárodního práva vyvinulo do té míry, že umožňuje nesamosprávným územím a lidem, kteří jsou předmětem výkonu cizí jurisdikce, prohlásit svoji nezávislost a utvořit si tak samosprávnou územní jednotku. Tímto způsobem, tj. realizací práva na sebeurčení, pak dle vyjádření MSD vznikla v minulosti velká spousta států.

---

¹⁰⁹ Mezinárodní soudní dvůr: Posudek ze dne 9. července 2004, Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, č. 156, odstavec 44.

¹¹⁰ Mezinárodní soudní dvůr: Posudek ze dne 22. července 2010, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, č. 997, Haag 2010, odstavec 57 – 77.

¹¹¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244 ze dne 10. června 1999, o zřízení stálé mise OSN v Kosovu.

¹¹² Mezinárodní soudní dvůr: Posudek ze dne 22. července 2010, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, č. 997, Haag 2010, odstavec 78-121.

¹¹³ Mezinárodní soudní dvůr: Posudek ze dne 22. července 2010, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, č. 997, Haag 2010, odstavec 78-121.

Na druhou stranu však MSD také uvádí, že byla v minulosti učiněna i prohlášení nezávislosti, která do tohoto rámce nezapadají. I přes to však MSD uzavírá, že mezinárodní právo neobsahuje pravidlo zakazující jednostranné prohlášení nezávislosti.

Tento závěr by se však mohl jevit jako dosti problematický.¹¹⁴ Dalo by se totiž namítat, že připustíme-li v rámci mezinárodního práva existenci oprávnění jakéhokoliv územního celku pouze s odvoláním na právo národa na sebeurčení vyhlásit svoji nezávislost, naprosto tak popřeme jednu ze základních zásad mezinárodního práva, a to zásadu územní celistvosti států. S tímto argumentem se však MSD dokázal vypořádat, když uvádí, že zásada teritoriální integrity, a s tím související zákaz vměšování se do vnitřních záležitostí států, se uplatňují pouze ve vztahu mezi státy, a nikoliv tedy ve vztahu mezi státy a národnostními skupinami uvnitř nich. Jednostranné vyhlášení nezávislosti tedy nemůže být v rozporu s uvedenou zásadou, neboť tato se na daný případ vůbec nevztahuje.

MSD navíc na podporu svého závěru uvádí, že jednotlivé deklarace nezávislosti, které Rada bezpečnosti OSN v minulosti označila za protiprávní, vždy vyplývaly ze situací, v rámci kterých došlo k porušení kogentních norem mezinárodního práva, a zejména pak zákazu požití síly.¹¹⁵ Uvedené případy je tedy nutné posuzovat jako výjimky, které v systému mezinárodního práva nemohly založit obecný zákaz jednostranné deklarace nezávislosti.

Víme tedy, že obecné mezinárodní právo neobsahuje zákaz jednostranného prohlášení nezávislosti a zároveň víme, že arbitrem, který posuzuje legalitu takového prohlášení, může být jedině OSN, a to prostřednictvím svých orgánů - Rady bezpečnosti, Valného shromáždění a potažmo i MSD. Z pohledu účelu této práce je toto zcela zásadní poznatek. Dle uvedeného závěru již totiž státy nejsou těmi, kdo posuzuje legalitu vzniku nového státu, tak jak tomu bylo doposud. Tímto arbitrem je nyní mezinárodní organizace. V tom lze pak *de facto* spatřovat návrat mezinárodního práva k tradičnímu modelu. Jak bylo totiž zmíněno v úvodní kapitole této práce, tradiční mezinárodní právo kladlo na vznikající státy zásadní požadavek, a to se jako stát prosadit v rámci mezinárodní konference.

V argumentaci, kterou MSD uvádí v rámci posouzení legality jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova, je možné podobný požadavek spatřovat i v rámci soudobého mezinárodního práva. Totiž entita, která vyhlášením nezávislosti aspiruje na to stát se státem,

---

¹¹⁴ Charta Organizace Spojených Národů vydaná 26. června 1945, Čl. 2 odst. 4. The Charter of the United Nations, Art. 2 para 4.

¹¹⁵ Mezinárodní soudní dvůr: Posudek ze dne 22. července 2010, Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo, č. 997, Haag 2010, odstavce 78-121.

musí pro to mimo jiné sehnat podporu OSN, resp. nějaké univerzální mezinárodní organizace. Dílčím kritériem státnosti je tedy v tomto ohledu souhlas mezinárodní organizace vyjádřený prostřednictvím jejích orgánů a nikoliv souhlas existujících států vyjádřený kolektivním uznáním. Skutečnost, že Kosovo možná stále není státem, tedy není jakkoliv podstatná. Pro účely této práce stačí i popsáný náznak změn v mezinárodní praxi stran právních účinků spojovaných s institutem kolektivního uznání. Obdobné právní důsledky totiž nyní vyvolávají rozhodnutí různých orgánů OSN, ať už je tímto orgánem v případě Kosova MSD nebo v případě Palestiny Valné shromáždění.

3.4 Koncepční změny v mezinárodním právu – členství v mezinárodních organizacích jako kolektivního uznání státnosti, externí účinky členství

Nejen aktuální dění na mezinárodní scéně ukazuje, že mezinárodní právo není statickým právním systémem, nýbrž systémem, který čas od času prochází určitými koncepčními změnami.¹¹⁶ Probíhající proces koncepčních změn v mezinárodním právu je možné nyní sledovat v rámci postoje mezinárodního společenství ke vzniku Kosova a Palestiny. Jak bylo již výše v jednotlivých podkapitolách naznačeno, institut kolektivního uznání v rámci soudobého mezinárodního práva postupně ztrácí na svém právním významu, když právní následky s ním původně spojované jsou nyní spojovány spíše s členstvím a obecnou schopností entity prosadit se v rámci mezinárodní organizace třeba i jako nečlenský pozorovatelský stát.

Na základě těchto skutečností je možné, nyní sice ne zcela jednoznačně, ale přece jen odpovědět na výzkumnou otázku, *zda-li a když ano, tak jakým způsobem byl institut kolektivního uznání v moderním mezinárodním právu nahrazen, případně zda-li je možné přisuzovat některému institutu moderního mezinárodního práva podobné účinky*. Odpověď zní ano, je možné v rámci moderního mezinárodního práva a mezinárodní praxe jisté stopy, které naznačují, že institut kolektivního uznání je postupně nahrazován institutem členství nebo schopnosti prosadit se v rámci univerzální mezinárodní organizace jako je například OSN. Tím se *de facto* naplnila i hypotéza práce, která právě nastíněný závěr předpokládala.

Moderní mezinárodní právo se tímto v jistém ohledu vrací k tradičnímu modelu vzniku států, kdy nově vzniklé státy vznikaly tak, že byly uznávány na mezinárodních

---

¹¹⁶ VIDMAR, J. International Legal Responses to Kosovo's Declaration of Independence. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2009, roč. 48, s. 779.

konferencích jednotlivými státy již existujícími. V rámci soudobého práva však existuje zásada svrchované rovnosti států a jiné demokratické principy fungování mezinárodního společenství a tomu také musí být také přizpůsoben postup při uznání státu mezinárodní organizací, kdy přijetí za člena mezinárodní organizace nenahrazuje státoporné prvky, nýbrž jde o jaké si implicitní potvrzení jejich naplnění, a tedy implicitní potvrzení státnosti dané entity, jejíž státnost je sporná. Univerzální organizace tedy *de lege ferenda* nebude moci *de facto* zakládat státy cestou právní fikce, tj. přijetím entity, jež nenaplnuje stanovené státoporné prvky, za svého člena, čímž založí její státnost. Na druhou stranu v případě sporné státnosti určité entity, a zejména při realizaci práva národa na sebeurčení, může členství či status nečlenského pozorovatelského státu v OSN či jiné univerzální mezinárodní organizaci znamenat potvrzení („vystavení rodného listu“) její dříve nabyté státnosti.

Zejména v souvislosti se statutem, který v rámci OSN získala Palestina, ovšem vyvstává ještě jedna nejen teoretická otázka. Může shora popsaná deklarace státnosti jako vnitřně-organizační jednostranný akt ze strany OSN či jiné významné univerzální organizace vyvolat i externí účinky, tj. deklarovat státnost Palestiny *erga omnes*?¹¹⁷ Dle autora této práce se lze přiklonit spíše ke kladné odpovědi, a to z níže uvedeného důvodu.

Pokud bychom připustili, že status Palestiny má pouze vnitřní účinek, *de facto* bychom tak připustili existenci jakési parciální subjektivity.¹¹⁸ Obecně řečeno, je-li dle tohoto modelu daná entita přijata například do OSN, pak je její subjektivita zaručena jen vůči členům OSN a nikoliv vůči třetím stranám. Vůči nim vůbec není státem, tj. subjektem mezinárodního práva. Takový závěr můžeme učinit stran regionálních mezinárodních organizací¹¹⁹, ovšem nikoliv ve spojení s OSN nebo jinou univerzální mezinárodní organizací podobného významu. OSN má totiž v rámci mezinárodního společenství zcela výsadní postavení. Toto postavení je dané nejen její univerzálností, počtem jejích členů, jimiž je drtivá většina států Světa,¹²⁰ či její objektivní mezinárodní subjektivitou,¹²¹ ale zejména jejím postavením a cíly, k jejichž

---

¹¹⁷ BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej, FAIX, Martin. *Vznik a uznání státu: Aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 1. vydání, 2013, s. 24.

¹¹⁸ GRANT, Thomas. *Admission to the United Nations: Charter Article 4 and the Rise of Universal Organization*. Boston: Martius Nijhoff Publishers, 2009, s. 255.

¹¹⁹ Jako je například členství Palestiny členství v Lize arabských států již od 9. září 1976.

¹²⁰ OSN má v současné době celkem 193 členů.

¹²¹ Viz posudek Mezinárodního soudního dvora: Posudek ze dne 11. dubna 1949, *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Haag 1949.

naplňování byla založena.¹²² S ohledem na nastíněný charakter OSN tedy můžeme v případě členství státu v této organizaci o externích účincích členství uvažovat.

Zobecníme-li tedy výše uvedené, aby členství určité entity v mezinárodní organizaci mohlo být spojováno se shora naznačenými účinky *erga omnes*, musí se jednat o mezinárodní organizaci splňující alespoň následující charakteristiky.

I. Jde o univerzální mezinárodní organizaci. Pouze členství v univerzálních mezinárodních organizacích je otevřeno jakémukoliv státu, bez ohledu na další (např. geografické) faktory.¹²³ Pokud bychom totiž obdobné účinky vztahovali na veškeré mezinárodní organizace (např. regionální), docházelo by k tomu, že by vznikali ad hoc mezinárodní organizace, které by měly za cíl pouze prosadit určitý stát na poli mezinárodního společenství. Tím by se ovšem mezinárodní právo dostávalo do stejně tíživé situace, jako tomu bylo doposud, a tedy, že by vznik státu záležel pouze na politickém rozhodnutí určitých již existujících států a ani po splnění daných kritérií by na jeho uznání nebyl nárok.

II. Členy mezinárodní organizace mohou být pouze státy. Je jasné, že nemůžeme hovořit o výše popsaných účincích v případě členství v mezinárodní organizaci, která umožňuje členství i jiným subjektům mezinárodního práva odlišným od států. Pokud by se neaplikoval tento požadavek, nemělo by dále velkého významu rozlišovat mezi jednotlivými subjekty mezinárodního práva, což za dané právní situace nepřichází v úvahu.

III. Požadavek významnosti mezinárodní organizace na poli mezinárodního společenství – kvalitativní hledisko. Je třeba trvat na tom, aby taková organizace nebo její agentura měla takový význam (kvalitu) na poli mezinárodního společenství, aby její právní názor byl opravdu z hlediska vzniku států pro ostatní státy určující a relevantní. Tak jako je tomu právě v případě OSN, která je, jak bylo uvedeno výše, nadána objektivní subjektivitou, tedy je subjektem mezinárodního práva i vůči nečlenským zemím.

IV. Požadavek dostatečného počtu členských států – kvantitativní hledisko. Tento požadavek je úzce spjat s požadavkem předešlým v tom ohledu, že čím více členy organizace oplývá, tím více hlasy v podstatě hovoří a tím vyšší má i vyšší váhu.

---

¹²² Charta Organizace Spojených Národů vydaná 26. června 1945, preambule. The Charter of the United Nations, preambule.

¹²³ EVANS, Malcolm, D. *Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 251.

Pokud mezinárodní organizace splní nastíněné požadavky a charakteristiky, můžeme teoreticky hovořit o tom, že členství v takové mezinárodní organizaci způsobuje obdobné právní důsledky, jako byly do dnes spojovány s právními důsledky kolektivního uznání. Členstvím v takové mezinárodní organizaci tedy nedochází tedy *ipso facto* ke vzniku státu, ale k jakémusi potvrzení reálné existence státu dle mezinárodního práva v případě, kdy je státnost dané entity sporná.

Důvody proč se mezinárodní společenství pozvolna od použití zkoumaného institutu odchyluje, můžeme spatřovat zejména v jeho nefunkčnosti a praktické nepoužitelnosti v praxi. Stále sílící vliv funkčního přístupu k jednotlivým institutům mezinárodního práva tedy do značné míry přispívá k tomu, že se mezinárodní společenství od užití institutu kolektivního uznání odchyluje a nahrazuje jej prostřednictvím efektivních a funkčních nástrojů, kterými oplývá OSN.¹²⁴ Tento přístup je pak z pohledu OSN jednoznačně opodstatněný a zcela legitimní, když může přispívat k dosahování jejich cílů stanovených Chartou OSN.

---

¹²⁴ PELLET, Alain. The Palestinian Declaration and the Jurisdiction of the International Criminal Court. *Journal of International Criminal Justice*, 2010, roč. 55, s. 984.

Závěr

V úvodu této práce byla stanovena výzkumná otázka a to, jestli a když ano, tak jakým způsobem byl institut kolektivního uznání v moderním mezinárodním právu nahrazen, případně zdali je možné přisuzovat některému institutu moderního mezinárodního práva podobné účinky, jako tomu bylo v případě kolektivního uznání. Zároveň si práce stanovila za cíl podat čtenáři základní přehled o historickém vývoji institutu kolektivního uznání a to jak z pohledu mezinárodněprávní doktríny, tak mezinárodní praxe.

V prvních dvou kapitolách byl podrobně popsán postupný vývoj institutu od dob tradičního mezinárodního práva, přes náhled pozitivistické teorie, dále dvou soupeřících teoretických škol až po současný dvou-pilířový model vzniku a uznání států. Tento úkol tedy autor považuje za splněný s tím, že hlubší znalosti jednotlivých aspektů lze získat dodatečným studiem v bibliografii citovaných zdrojů.

Co se týče zodpovězení shora uvedené výzkumné otázky a následné odpovědi na ni, je třeba podotknout, že se jedná o stále žhavě diskutované téma na poli mezinárodního společenství, přičemž autor sám připouští, že zcela správná a neoddiskutovatelná odpověď na tuto otázku zatím patrně neexistuje. I přes to lze s ohledem na nedávné události na mezinárodní scéně hovořit o tom, že institut kolektivního uznání je ve značné existenciální krizi, a že je z důvodu své nefunkčnosti pozvolna nahrazován institutem souhlasu či členství v OSN a jejích agenturách jako je například UNESCO.

Samozřejmě je možné si představit více možností a směrů, kterými se může mezinárodní právo ve vztahu ke vzniku a uznání států dále ubírat. Osobní názor autora je však takový, že právě vznik států na základě určitých kritérií, jejichž nabytí by státy kolektivně potvrzovaly přijetím entity do mezinárodní organizace, je cesta správná, která může nejlépe přispívat k naplňování hlavního cíle Charty Organizace Spojených Národů a tedy dosažení pokojného světa bez válečných konfliktů, kde se spory řeší pouze smírnou cestou na základě všeobecného konsenzu.

Seznam použitých zdrojů (bibliografie)

A) Odborné knihy

- ANZILOTTI, Dionisio. *Corso di Diritto Intrnationale*. Roma: CEDAM, 4. vydání, 1995.
- BROWNLIE, Ian. *Principles of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 8. vydání, 2012.
- BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej, FAIX, Martin. *Vznik a uznání státu: Aktuální pohled mezinárodního práva*. Praha: Leges, 1. vydání, 2013. 143 s.
- CRAWFORD, James. *The Creation of States in International law*. Oxford: Oxford University Press, 2.vydání, 2006.
- DAVID, Vladislav, BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SLADKÝ, Petr, SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Olomouc: Leges, 2. aktualizované a přepracované vydání, 2011.
- DAVID, Vladimír, SLADKÝ, Pavel, ZBOŘIL, František. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2008.
- EVANS, Malcolm. *International Law*. Oxford: Oxford University Press, 4. vydání, 2014..
- FABRY, Mikulas. *Recognizing states: international society and the establishment of new states since 1776*. New York: Oxford University Press, 2010.
- GRANT, Thomas. *The Recognition of States: Law and Practice in Debate and Evolution*. Westport: Praeger Publishers, 1999.
- GRANT, Thomas. *Admission to the United Nations: Charter Article 4 and he Rise of Universal Organization*. Boston: Martius Nijhoff Publishers, 2009.
- HIGGINS, Rosalyn. *Problems & Process: International Law and How We Use It*. Oxford: Clarendon Press, 1. vydání, 1994, s. 14.
- LAUTERPACHT, Hersch, Sir. *Recognition in International law*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 1947. 436 s.
- MAREK, K. *Identity and Continuity of States in Public International Law*. Genève: Librairie Droz, 1968, s. 123.
- MELONI, Chantal, TOGNONI, Gianni. *Is there a court for Gaza?: a test bench for international justice*. Berlin: Distributer for T.M.C. Asser Press by Springer, 2012, s. 474.

- OPPENHEIM, Lassa. *International Law: a Treatise*. New Jersey: The Lawbook Exchange, 2005, 3. vydání, s. 417.
- OPPENHEIM, Lassa, JENNINGS, Robert, WATTS, Arthur. *Oppenheim's International Law: Peace*. London: Longman, 9. Vydání, 1992, s. 526.
- RADAN, P. *The Break-Up of Yugoslavia and International Law*. London: Routledge London. 2002, 452 s.
- RAPP, Francis. *Svatá říše římská národa německého: Od Oty Velikého po Karla V.* Litomyšl: Paseka, 1. vydání, 2007. 316 s.
- SHARER, I. A. *Starke's International Law*. Oxford: Oxford University Press. 11. vydání, 1994, s. 121.
- SCHOEMBAUM, Thomas J. *International Relations: The Path Not Taken*. Cambridge: Cambridge University Press, 1. vydání, 2004, s. 64.

B) Články v odborných časopisech

- BROWNLIE, Ian. Recognition in Theory and Practice. In *British Yearbook of International Law*. 1982, roč. 53, s. 197 – 211.
- DIMITRIJEVIĆ, Duško. The New International Legal Order and New States in the Balkans. In *Izvorni naučni rad*, roč. 3, 2006, s. 272 – 293.
- FROWEIN, Jochen A. Recognition. In *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 656 – 663 (R-T).
- HILLGRUBER, Christian. The Admission of States to the International Community. In *European Journal of International Law*, 1998, roč. 9, s. 491 – 509.
- HRBEK, Jiří. Vestfálský mír v zrcadle dobové české historiografie. In POLEHLA, Petr (ed). *Od konfesijní konfrontace ke konfesijnímu míru: sborník z konference k 360. výročí uzavření vestfálského míru*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2008, s. 201 – 221.
- KINGSBURY, Benedict. Legal Positivism as Normative Politics: International Society, Balance of Power and Lassa Oppenheim's Positive International Law. In *The European Journal of International Law*, 2002, roč. 13, č. 2, s. 401 – 436.
- PELLET, Alain. The Palestinian Declaration and the Jurisdiction of the International Criminal Court. *Journal of International Criminal Justice*, 2010, roč. 55, s. 984.
- SLONE, Robert D. The Changing Face of Recognition in International Law: A Case of Tibet. In *16 Emory International Law Review*, 2002, roč. 107, s. 107 – 186.

- TALMON, Stephan. Constitutive vs Declarative theory: Tertium non datur? In *The British Year book of International Law*, 2005, roč. 75, s. 101 – 181.
- TURNS, David. The Stimson Doctrine of Non-recognition: Its Historical Genesis and Influence on Contemporary International Law. In *The Chinese Journal of International Law*, 2003, roč. 14, s. 105 – 143.
- TÜRK, Danilo. Recognition of States: A Comment. In *European Journal of International Law*, roč. 4, 1993, s. 66 – 71.
- VIDMAR, Jure. States, Governments, and Recognition. In *Chinese Yearbook of International Law*, roč. 31, 2014, s. 2.
- VIDMAR, Jure. Palestine and the Conceptual Problem of Implicit Statehood. In *Chinese Journal of International Law*, 2013, roč. 12, s. 17.
- VIDMAR, J. International Legal Responses to Kosovo's Declaration of Independence. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 2009, roč. 48, s. 779.

C) Zdroje dostupné elektronicky

- ABBAS, Mahmoud, (úplné znění prohlášení na Valném Shromáždění OSN ze dne 29. listopadu 2012: *The Times of Israel* [online], 29. listopadu 2012 [cit. 20. listopadu 2015]. Dostupné na: < <http://www.timesofisrael.com/full-text-of-mahmoud-abbass-speech-to-the-un-general-assembly-november-29-2012/>>
- AKANDE, Dapo. Palestine as a UN Observer State: Does this make Palestine a State, in *EJIL Talk!*, 3. Prosince 2012 [cit. 20. listopadu 2015]. Dostupné na: <<http://www.ejiltalk.org/palestine-as-a-un-observer-state-does-this-make-palestine-a-state/>>
- ELSIE, Robert. *The declaration of indepence, 1912* [online]. Albanianhistory.net, 24. srpna 2015 [cit. 15. listopadu 2015]. Dostupné na: < http://www.albanianhistory.net/texts20_1/AH1912_1.html>
- NĚMEC, Václav, GERNEŠOVÁ, Hana. *Revoluce v Nizozemí* [online]. Dějepis.com, 24. srpna 2015 [cit. 25. Října 2015]. Dostupné na: < <http://www.dejepis.com/ucebnice/revoluce-v-nizozemi/>>

D) Mezinárodní úmluvy a jiné mezinárodní dokumenty

- Arbitration Commission of the Peace Conference on Yugoslavia: Opinion No. 10, 1992.
- Deklarace nezávislosti Kosova vydaná kosovskou vládou dne 17.1.2008.
- Deklarace o Jugoslávii, deklarace Evropských Společenství ze dne 16. prosince 1991. *Declaration on Yugoslavia*, 16th December 1991.
- Doporučení Výkonné rady UNESCO č. 187/EX/40, ze dne 30. listopadu 2011
- Diplomatická nota Spojených států amerických z roku 1932, týkající se konfliktu v Mandžusku.
- Charta Organizace Spojených Národů ze dne 26. června 1945, San Francisco.
- Komise OSN pro mezinárodní právo. Návrh článků o právech a povinnostech států, *In Yearbook of the International Law Commission*, 1949.
- Komise OSN pro mezinárodní právo. *Sixth Report on Unilateral Acts of States*, 2003, s. 11.
- Mírová smlouva mezi Nizozemím a Španělskem, ze dne 30. ledna 1648.
- Montevidejská Úmluva o právech a povinnostech států z roku 1933, Montevideo.
- Pařížský pakt ze dne 27. srpna 1928, Paříž.
- Protokol Londýnské konference č. 11 z 20. ledna 1831.
- Protokol Londýnské konference č. 12 z 27. ledna 1831.
- Prohlášení Palestiny o přijetí jurisdikce MTS dle ustanovení článku 12 odstavce 3 Římského Statutu MTS ze dne 21. ledna 2009.
- Římský Statut Mezinárodního trestního soudu vydaný dne 17. července 1998, The Rome Statute of The International Criminal Court, 17th July 1998.
- Směrnice o zásadách uznávání nově vznikajících států ve východní Evropě a na území bývalého Sovětského svazu, směrnice Evropských Společenství vydaná 16. prosince 1991. *Declaration on the Guidelines on the Recognition of New States in the Eastern Europe and in the Soviet Union*, 16th December 1991.
- Stanovisko úřadu žalobce MTS k prohlášení Palestiny dle ustanovení článku 12 odstavce 3 Římského Statutu MTS ze dne 3. dubna 2012.

E) Rezoluce Valného shromáždění a Rady bezpečnosti OSN

- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 216 (1965) ze dne 12. listopadu 1965.
- Rezoluce Valného Shromáždění OSN, UN GA Res. 2625 (1970), ze dne 24. října 1970.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 276 (1970), ze dne 30. ledna 1970.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 279 (1970), ze dne 12. června 1970.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 757 (1992), ze dne 30. května 1992.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 777 (1992), ze dne 19. září 1992.
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN, UN SC Res. 1244 (1999), ze dne 10. června 1999.
- Rezoluce Valného shromáždění OSN, UN GA Res. 67/19 (2012), ze dne 29. listopadu 2012.

F) Rozhodnutí a posudky Mezinárodního soudního dvora

- *Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations*, Advisory opinion, ICJ Reports (1949).
- *The North Sea continental Shelf case*, Advisory opinion, ICJ Reports (1969).
- *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Addvisory opinion, ICJ Reports (1996).
- *Case Concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, Addvisory opinion, Preliminary objections, ICJ Reports (1996), KRECA, Dissenting Oppinion.
- *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory opinion, ICJ Reports (2004).
- *Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo*, Advisory opinion, ICJ Reports (2010).

Shrnutí práce v českém jazyce

Úsek mezinárodního práva, týkající se vzniku a přijetí nových států do mezinárodního společenství, je do značné míry ovlivněn politicko-sociologickými faktory. Mezinárodní právo proto vznik státu sice na jednu stranu nijak nereguluje, ale na stranu druhou s ním spojuje zásadní právní účinky, tj. založení mezinárodně-právní subjektivity. Právě tato skutečnost je úzce spojena s institutem uznání, jako jakýmsi právním křestem mezinárodní subjektivity.

Od počátků fungování mezinárodního práva jsou viditelné kolektivizační tendence v uznávání států. Nejprve v rámci tradičního mezinárodního práva má kolektivní uznání konstitutivní charakter, kdy je považováno za nutný předpoklad vzniku a existence státu. Místem, kde jsou státy takto kolektivně zakládány, jsou různé mezinárodní konference či kongresy. O tomto procesu pojednává první kapitola práce.

Druhá kapitola práce pojednává o institutu kolektivního uznání z pohledu moderního mezinárodního práva, které opouští tradiční model a právní účinky kolektivního uznání spojuje s pouhým potvrzením (deklarací) státnosti dané entity. Vznik státu je závislý na naplnění státo tvorných kritérií a nikoliv na jeho uznání. Oslabení právní síly institutu však neznamená jeho úplný zánik, když zejména ve sporných situacích může mít zásadní význam.

Poslední události na mezinárodní scéně však přinesly nové otázky se vznikem a uznáním států spojené. Jedná se o otázky vyplývající z jednostranného prohlášení nezávislosti Kosova, či s přijetím Palestiny do organizace UNESCO a mezi nečlenské pozorovatelské státy při OSN. Touto problematikou spojenou s potencionálními koncepčními změnami mezinárodního práva ve vztahu k institutu kolektivního uznání se zabývá poslední (třetí) kapitola této práce.

Abstract in English Language

The part of international law that deals with the creation and recognition of states is highly influenced by political and sociological factors. International law despite the fact it does not normatively regulate the creation of states it connects crucial legal consequences with it - the creation of states creates its international personality as well. The creation of international personality through the recognition is the matter of this diploma thesis.

From the commencement of the international law there is visible trend to recognize new states collectively. Firstly, in times of traditional international law collective recognition has constitutive character because recognition is a prerequisite to statehood. The place where states are born is international conferences and congresses. The traditional process of collective recognition is described in the charter one.

Second chapter deals with the views of modern international law to the recognition of new state entities. The modern model of recognition of states considers recognition to be only the declaration of the what was already established. The statehood only depends on the criteria for statehood that must always be fulfilled. Despite this fact collective recognition still has its significance in the cases where statehood of the given entity is problematic.

Nevertheless the last events at the international scene brought up new questions in the matter of the creation of states. The unilateral declaration of independence of Kosovo and the membership of Palestine in UNESCO and its status in the United Nations might brought up potential changes in the international law with regard to the collective recognition of states. These possible changes are discussed in the last chapter of this diploma thesis.

Seznam klíčových slov v českém jazyce

Kolektivní uznání – konstitutivní teorie – deklaratorní teorie - státnost – státotvorné prvky – členství v mezinárodních organizacích – subjekty mezinárodního práva – rozpad jugoslávských republik – Palestina – Kosovo – nečlenský pozorovatelský stát - Organizace Spojených národů

Key words in English Language

Collective recognition – constitutive theory – declaratory theory – statehood – criteria for statehood – membership in international organizations – subjects of international law – break-up of Yugoslavia – Palestine – Kosovo – non-member observer state – United Nations